

Peregrinatio religionis ergo / De bedevaart

Door Erasmus werden de misbruiken in de kerk aangetast. Niet de kerk zelve in haar geloof, doch de kwade praktijken (maar al te veelvuldig in zwang) moesten zijn geeselstriemen voelen. En Erasmus stond in zijn ergernis over de verfoeilijke misbruiken niet alleen. Vele weldenkenden waren het met onzen Rotterdammer eens, dat de door hem gehekeldde vergrijpen tegen 't gezond verstand en den reinen godsdienstzin ten volle verdienden belachelijk gemaakt te worden.

"In de Bedevaart" (zoo zegt Erasmus in 't Nut der Samenspraken) "vaar ik uit tegen diegenen, die stormenderhand de beelden uit de kerken hebben geworpen; verder tegen hen, die dol gesteld zijn op reizen, onder voorwendsel van godsdienstzin ondernomen en waaruit thans geheele broederschappen ontstaan zijn. Die naar Jeruzalem geweest zijn, heeten Gulden Ridders. Zij noemen elkander broeders en vieren op Palmzondag in allen ernst een belachelijk feest, daar ze dan een houten ezel aan een touw voorttrekken, terwijl er tusschen hen en den ezel niet veel onderscheid is. Dit is ook nagevolgd door de bedevaartgangers, die naar St. Jacob van Compostella in Gallicië geweest zijn. Men gunne hun die liefhebberijen, maar men dulde niet dat zij zich die als daden van godsvrucht toerekenen. Ook hen teeken ik met zwarte kool, die relieken van onzekeren oorsprong voor echte en heilige overblijfselen verkoopen of er meer kracht aan toekennen dan billijk is, en ik haal hen over den hekel die uit zulke relieken een bron van vuige winst maken."

Personae: Menedemus & Ogygius.

Me.

Quid hoc novae est rei? Nonne Ogygium vicinum
meum video, iam totos sex menses non visum

Me.

Wat is dat voor vreemds? Zie ik daar niet mijn buurman Ogygius, die al
zes maanden lang voor iedereen onzichtbaar was? Men vertelde dat hij

cuiquam? Interisse rumor erat. Ipsus est, nisi prorsus hallucinor. Adibo ac salvere iubebo. Salvus sis, Ogygi.

Og.
Salve et tu, Menedeme.

Me.
Quae regio te nobis reddidit incolumem? Nam tristis rumor heic sparserat te navigasse Stygiam paludem.

Og.
Imo gratia superis, sic interim valui, ut vix unquam antehac melius.

Me.
Ita semper vanitatis coarguas eiusmodi rumores. Sed quid isthuc ornatus est? obsitus es conchis imbricatis, stanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, culmeis ornatus torquibus, brachium habet ova serpentum.

dood was. Ja waarachtig, hij is 't in eigen persoon of ik lijd aan hallucinaties. 'k Zal naar hem toegaan en hem aanspreken. Goeden dag, Ogygius.

Og.
't Zelfde, Menedemus.

Me.
Uit welke streek ben je nu heelhuids teruggekeerd? Want de droeve mare had zich hier verbreid dat je naar de onderwereld verzeild geraakt waart.

Og.
Neen, God zij dank! in dien tusschentijd was ik zóó gezond als ik vroeger zelden of nooit geweest ben.

Me.
Nu ik hoop dat je steeds dergelijke praatjes op dezelfde manier kunt weerleggen. Maar wat zie je er vreemd versierd uit? Bekranst ben je met aaneengeregen schelpjes, aan alle kanten zit je vol met tinnen en looden beeldjes en je bent omhangen met halsketens van gevlochten stroo en aan je pols bungelt een rozenkrans, net een sliert

slangeneieren.

Og.

Visi divum Iacobum Compostellanum, et hinc reversus Virginem Parathalassiam apud Anglos percelebrem, quin potius hanc revisi. Nam ante annos tres inviseram.

Me.

Animi gratia, ut arbitror.

Og.

Imo religionis caussa.

Me.

Istam, opinor, religionem docuerunt te Graecae literae.

Og.

Mater uxoris voto sese obstrinxerat, ut si filia peperisset masculum vitalem, ego divo Iacobo praesens praesenti salutem dicerem et gratias agerem.

Og.

Ik ben bij Sint Jacob van Compostella geweest. Toen ik van daar was teruggekeerd, ging ik naar de Heilige Maagd aan zee, die zoo in eere is bij de Engelschen. Of liever: ik heb haar weer opnieuw bezocht, want voor drie jaren was ik er ook al geweest.

Me.

Zeker terwille van je zieleheil?

Og.

Neen, met godsdienstige oogmerken.

Me.

Dan heeft zeker de Grieksche litteratuur die godsdienstige ideeën bij je gewekt?

Og.

Neen, mijn schoonmoeder had een gelofte gedaan dat als haar dochter een zoon ter wereld bracht, ik in eigen persoon aan Sint Jacob van Compostella onzen dank zou gaan betuigen, een bewijs van onze

dankbaarheid zou gaan geven.

Me.

Salutasti divum tuo dumtaxat et socrus nomine?

Me.

En toen ben je den Heilige gaan begroeten alleen maar uit je eigen naam en dien van je schoonmoeder?

Og.

Imo totius familiae verbis.

Og.

Neen, uit naam van onze gansche familie.

Me.

Equidem arbitror nihilo minus salutis futurum fuisse familiae, etiamsi Iacobum insalutatum reliquisses.
Sed, obsecro, quid respondit agenti gratias?

Me.

Nu, ik denk dat je familie even welvarend zou geweest zijn als je den Heiligen Jacob van Compostella niet was gaan begroeten. Maar zeg eens op, wat antwoordde hij toen je hem kwaamt danken?

Og.

Nihil, sed offerenti munus visus est arridere et capite leviter annuere, simulque porrexit hoc imbricatum putamen.

Og.

Niets. Alleen verbeeldde ik me dat hij me toelachte en eventjes met 't hoofd knikte, toen ik hem mijn gave bracht en tegelijk liet hij me dit snoer van schelpen overreiken.

Me.

Cur ista potius donat quam alia?

Me.

Waarom geeft hij je dat bij voorkeur?

Og.

Quoniam his abundat, suggerente vicino mari.

Me.

O benignum divum, qui et obstetricatur etiam parturientibus et operam dat hospitibus. Verum, quodnam isthuc novum voti genus, ut otiosus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto adstringeres, ut si quod ageres feliciter cederet, ego ieiunarem bis in hebdomada, an credis me facturum quod vovisses?

Og.

Non credo, etiam si tu ipse tuo nomine vovisses. Nam tibi divisus oblinere ludus est. At socrus est, mos gerendus erat. Nosti mulierum affectus, et mea quoque referebat.

Me.

Si non praestitisses votum, quid erat periculi?

Og.

Wel, daarvan heeft hij een grooten voorraad, omdat de zee in de buurt hem die aan de hand doet.

Me.

Wat een vriendelijke Heilige, die kraamvrouwen bijstaat en voor zijn bezoekers ook nog wat over heeft! Maar wat is dat voor een vreemde manier van geloften doen, dat men zelf rustig thuis blijft en door een ander de moeite laat doen, zooals uw schoonmoeder deed? Als jij nu een gelofte gedaan hadt, dat ik (als 't een of ander wat je ondernomen hadt, gelukkig zou uitkomen) tweemaal in een week zou vasten, denk je dan dat ik zou doen wat jij beloofd hadt?

Og.

Neen, ik denk van niet, zelfs al had-je uit je eigen naam die gelofte gedaan. Want jij maakt er een spelletje van om de Heiligen te bedotten. Maar in mijn geval was 't mijn schoonmoeder; ik moest haar zin wel doen. Je weet hoe 't met vrouwen gesteld is als ze zich eens iets in het hoofd gehaald hebben. En bovendien — 't ging mij toch óók aan.

Me.

Wat voor gevaar liep je, wanneer je nu de gelofte eens niet hadt

vervuld?

Og.

Non poterat me divus vocare in ius, fateor; sed poterat in posterum esse surdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Nosti principum mores.

Me.

Dic mihi, quid valet agitque vir optimus Iacobus?

Og.

Multo frigidius solito.

Me.

Quid est in caussa? senium?

Og.

Nugator, scis divos non senescere. Verum haec nova persuasio, quae late per orbem divagatur, facit, ut infrequentius salutetur solito. Et si qui veniunt, salutant tantum, nihil aut quam minimum donant,

Og.

't Is waar, de Heilige kon me niet voor 't gerecht dagen, maar hij zou in 't vervolg doof kunnen zijn voor mijn gebeden of stil een ongeluk over mijn familie kunnen brengen. Je weet: hoe 't met groote heeren gaat!

Me.

Zeg me eens, hoe gaat 't met de zaken daar bij dien goeden Jacob?

Og.

Vrij wat minder florissant dan vroeger.

Me.

Hoe dat zoo? Wordt hij oud?

Og.

Och, jij grappenmaker. Je weet wel dat Heiligen niet oud worden. Maar die nieuwe leer, die zich zoo over de wereld, verspreidt, maakt dat men hem niet meer zoo druk komt begroeten als vroeger wel de gewoonte was. En als de menschen nog komen, dan komen ze alleen maar met

dictitantes eam pecuniam rectius collocari in egenos.

Me.

Impia persuasio.

Og.

Itaque tantus apostolus, qui solet totus gemmis et auro fulgere, nunc stat ligneus vix sebaceam habens candelam.

Me.

Si verum est quod audio, periculum est ne reliquis item divis idem veniat usu.

Og.

Imo circumfertur epistola, quam hac de re scripsit ipsa Virgo Maria.

Me.

Quae Maria?

een begroeting. Geschenken brengen ze niet mee, of 't zijn heel geringe, omdat ze beweren dat men het geld beter kan besteden voor de armen.

Me.

Wat een goddelooze leer!

Og.

En zoo staat daar nu die machtige Apostel die altijd placht te blinken en schitteren van edelsteen en goud, als een houten pop, ternauwernood met een enkel vetkaarsje.

Me.

Nu, wanneer 't waar is wat ik hoor vertellen, dan loopen ook de andere Heiligen groot gevaar dat hun 't zelfde gebeurt.

Og.

Er is zelfs een brief in omloop die eigenhandig daarover door de Heilige Maagd Maria geschreven is.

Me.

Welke Maria?

Og.

Quae cognomen habet a lapide.

Me.

Apud Rauracos, ni fallor.

Og.

Ea est.

Me.

Lapideam igitur divam mihi narras. Sed cui scripsit?

Og.

Nomen ipsa indicat epistola.

Me.

Per quem missa est?

Og.

Haud dubie quin per angelum, qui posuerat scriptam in suggesto, unde concionatur is, ad quem scripta est.

Og.

Maria bijgenaamd "Van Steen."

Me.

Je bedoelt Maria uit 't land bij Bazel?

Og.

Juist, die.

Me.

Je spreekt me daar dus van een steenen Heilige. Maar aan wien heeft ze geschreven?

Og.

De naam staat in den brief zelf.

Me.

Door wien is de brief bezorgd?

Og.

Zeker door een engel, die den brief had neergelegd op den preekstoel van den prediker aan wien de brief geadresseerd is. En opdat je niet 't

Et ne quid fraudis suspiceris, videbis epistolam
αὐτόηραθον

Me.

Itane agnoscis manum angeli, qui est virgini ab
epistolis?

Og.

Quid ni?

Me.

Quo tandem argumento?

Og.

Legi epitaphium Bedae, quod ab angelo insculptum
est: elementorum figurae per omnia congruunt. Legi
et syngrapham divo Aegidio missam: congruunt. An
non haec satis arguunt rem?

Me.

Fasne est inspicere?

minste bedrog zoudt kunnen vermoeden, zul-je den eigenhandig
geschreven brief zelf zien.

Me.

Kent ge dan de hand van den engel die particulier secretaris van de
Heilige Maagd is?

Og.

Zeer zeker.

Me.

En op welken grond wel?

Og.

'k Heb het grafschrift van Beda gelezen, waarvan men zegt dat 't ook
door engelen is ingebeiteld. De vorm van de letters in dat grafschrift
komen geheel met die van den brief overeen. Ik heb ook het briefje
gelezen dat aan den Heiligen Egidius gezonden was. Ook die gelijken
precies op de anderen. Is dat alles geen duidelijk bewijs?

Me.

Zou ik den brief eens mogen inzien?

Og.

Fas, si deieres te taciturnum.

Me.

Oh lapidi dixeris.

Og.

Iam sunt et lapides hoc nomine infames, quod nihil celent.

Me.

Muto igitur dicito, si lapidi parum fidis.

Og.

Hac lege recitabo, tu fac utramque arrigas aurem.

Me.

Arrexii.

Og.

't Mag wanneer je er een eed op doet dat je er over zult zwijgen.

Me.

'k Zal zwijgen als een mof.

Og.

Ja, maar er zijn ook wel moffen, ja zelfs in de geschiedenis zijn zelfs steenen bekend, die op dit punt in kwaden naam staan, omdat ze niets kunnen stilhouden.

Me.

Beschouw me dan maar als een stomme, als je een mof zoo weinig vertrouwt.

Og.

Nu, op die voorwaarde wil ik je den brief voorlezen: spits je beide ooren!

Me.

Ze zijn gespitst.

Og.

Maria mater Iesu Glauco pluto S. D. Quod Luterum sequutus strenue suades supervacaneum esse invocare divos, a me quidem isto nomine bonam magnamque in isti gratiam, scito. Nam antehac tantum non enecabar improbis mortalium opplorationibus. Ab una postulabantur omnia, quasi filius meus semper infans esset, quia talis fingitur pingiturque in sinu meo, ut ex nutu matris adhuc pendeat neque qudcquam ausit negare petenti, videlicet metuens, ne si quid neget roganti, ego vicissim ipsi negem mammam sitiendi. Et nonnunquam ea petunt a virgine, quae verecundus iuvenis vix auderet petere a laena, quaeque me pudet literis committere. Interim negotiator lucris causa navigaturus in Hispaniam, committit mihi pudicitiam suae concubinae. Et virgo deo sacra, abiecto velo fugam adornans, deponit apud me famam integritatis suae, quam ipsa tendit prostituere. Occlamat mihi miles impius et ad lanienam conductus: Beata virgo, da praedam opimam. Occlamat aleator: Fave, diva; pars lucris tibi decidetur. Et si parum faveat alea, me

Og.

Maria de Moeder van Jezus groet den priester Donkerschat. Dat gij, in navolging van Luther, de menschen tracht te overtuigen dat het overbodig is de Heiligen aan te roepen, daarvoor ben ik u in zeker opzicht grooten dank verschuldigd. Want vroeger werd ik door de onbeschaamde gebeden der menschen tot vervelens toe gekweld. Zij vroegen van mij alleen alles, alsof mijn Zoon nog eeuwig een kind bleef, omdat hij altijd zoo wordt afgebeeld en afgeschilderd op mijn schoot, alsof hij nog van de genade van zijn moeder afhing en niets aan iemand die hem wat vroeg zou kunnen weigeren, natuurlijk uit vrees, dat ik hem dan wederkeurig de borst zou weigeren als hij zou willen zuigen. Soms vraagt men mij, die toch een maagd ben, dingen welke een ingetogen jongman ternauwernood van een gemeene koppelaarster zou durven vragen en welke ik niet waag neer te schrijven. Soms komt een koopman die voor handelszaken naar Spanje op reis gaat, mij de kuischheid van zijn bijzit aanbevelen. Dan weer komt een nonnetje, die vluchten wil uit 't klooster en den sluier wil afwerpen mij vragen, of ik haar ongerepten naam wil beschermen dien ze zelve te grabbelen gaat gooien. Een brutaal soldaat die gehoord is ter slachting, roept uit: "Heilige Maagd geef me een rijken buit." Een dobbelaar roept: "Begunstig mij, Heilige Maagd: gij zult de winst met mij deelen." En wanneer de dobbelsteen dan geen gunstigen uitslag

conviciis lacerant maleque precantur, quae non adfuerim sceleri. Occlamat quae quaestui turpi semet exponit: Da proventum uberem. Si quid negem, illico reclamant: Ergo ne sis mater misericordiae. Aliorum vota non tam impia sunt, quam inepta. Clamat innupta: Maria, da mihi formosum ac divitem sponsum. Clamat nupta: Da mihi bellos catulos. Clamat gravida: Da mihi facilem partum. Clamat anus: Da diu vivere sine tussi sitique. Clamat senex delirus: Da repubescere. Clamat philosophus: Da nodos insolubiles nectere. Clamat sacerdos: Da sacerdotium opimum. Clamat episcopus: Serva meam ecclesiam. Clamat nauta: Da prosperos cursus. Clamat praefectus: Ostende mihi filium tuum, antequam moriar. Clamat aulicus: Da vere confiteri in mortis articulo. Clamat rusticus: Da tempestivam pluviam. Clamat rustica: Serva gregem et armentum incolume. Si quid renuo, illico sum crudelis. Si relego ad filium, audio: Vult ille quicquid tu vis. Itane ego sola et mulier et virgo dabo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus, ludentibus aleam, nubentibus, parturientibus, satrapis,

geeft, dan overladen ze mij met scheldwoorden en moet ik allerlei verwenschingen hooren omdat ik geen schurken wil helpen. De lichtekooi, die met haar lichaam den kost wint, roept mij aan en zegt: "Geef mij een ruime verdienste." En als ik iets weiger, dan moet ik dadelijk hooren: "Dan ben je ook geen Moeder der barmhartigheid!" De beden van anderen weer zijn niet zoo zeer slecht dan wel laf. Een ongehuwde juffrouw bidt: "Maria geef me een rijken en mooien bruigom." Een getrouwde vrouw: "Schenk mij mooie kinderen." Een zwangere vrouw: "Maak mij mijn bevalling licht." Een oude vrouw: "Maak dat ik lang mag leven zonder hoest en zonder dorst." Een oude malle gek: "Geef dat ik weer jong mag worden." Een wijsgeer roept uit: "Maak dat ik onontwarbare wetenschappelijke knopen kan leggen." Een priester vraagt: "Geef mij een mooie priesterplaats." Een Bisschop vraagt: "Bescherm mijn Kerk." De zeeman: "Verleen mij een veilige vaart." Een gouverneur zegt: "Laat mij uw Zoon zien vóór ik sterf." Een hoveling: "Doe mij in mijn stervensuur eerlijk en naar waarheid mijn zonden biechten." Een boer bidt: "Geef mij regen op tijd." Een boerin: "Bewaar ons klein en groot vee in gezondheid." — Weiger ik iets, dan heet ik dadelijk onbarmhartig. Zoo ik hen naar mijn Zoon verwijs, dan moet ik hooren: "Hij wil alles wat gij wilt." Moet ik in mijn eentje, die maar een vrouw en nog al een maagd ben, hulp verleenen aan varenslieden, krijgers, handelaars, spelers, trouwende

regibus et agricolis? Atqui quod dixi minimum est prae his quae patior. Sed his negotiis nunc multo minus gravor, quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas, nisi commodum hoc incommodum maius secum traheret: plus est otii, sed minus est honorum, minus est opum. Ante salutabar regina coelorum, Domina mundi, nunc vix a paucis audio: Ave Maria. Ante vestiebar gemmis et auro, abundabam mutatoriis, deferebantur aurea gemmeaque donaria; nunc vix tegor dimidiato palliolo, eoque corroso a muribus. Proventus autem annui vix tantum est, ut alam miserum aedituum, qui accendat lucernulam aut candelam sebaceam. Atque haec tamen poterant ferri, ni maiora etiam moliri dicereris. Huc tendis, ut aiunt, ut quidquid usquam est divorum, exigas ex aedibus sacris. Etiam atque etiam vide quid agas. Non deest aliis divis quo suam ulciscantur iniuriam. Eiectus e templo Petrus potest tibi vicissim occludere regni coelestis ostium; Paulus habet gladium; Bartholomaeus cultro armatus est; Gulielmus sub pallio monachi totus armatus est, non sine gravi lancea. Quid autem agas cum Georgio et equite et

paren, zwangere vrouwen, gouverneurs, vorsten en boeren? Maar alles wat ik daar gezegd heb, is nog maar een klein deel van 't geen ik te doorstaan heb. Van dat alles heb ik tegenwoordig veel minder last dan vroeger, en daarom zou ik u van harte dank zeggen, ware het niet dat dit voordeel een veel grooter nadeel met zich meesleepte. Ik heb nu wel veel meer vrijen tijd, maar minder eerbewijzen en minder inkomsten. Vroeger werd ik begroet als "Hemelskoningin," "Meesteres der Wereld," nu hoor ik ternauwernood uit den mond van enkelen een "Ave Maria." Vroeger behing men mij met kostbare steenen en goud, kreeg ik fraaie kleedingstukken in overvloed, werden mij giften in goud en edelsteenen gebracht, tegenwoordig krijg ik ternauwernood een klein manteltje en dat nog wel een waaraan de muizen geknabbeld hebben. De jaarlijksche inkomsten zijn zóó gering geworden, dat ik er ternauwernood een armzaligen kerkdienaar van kan onderhouden om een lampje of een vetkaars voor mij aan te steken. En dat alles zou nog te dragen zijn, wanneer men niet vertelde dat gij nog grooter plannen koestert. Men zegt dat gij 't daarop aanstuurt: alle Heiligen uit de kerken te jagen. Bedenk echter wèl wat gij gaat doen. Den anderen Heiligen ontbreekt 't niet aan de macht om zich te wreken over 't onrecht hun aangedaan. Wanneer ge Petrus uit de kerk werpt, dan kan hij voor u op zijn beurt de deur van den hemel sluiten. Paulus heeft zijn zwaard. Bartholomeus is met een mes gewapend. Wilhelmus heeft

cataphracto, hasta simul et gladio formidabili? Nec inermis est Antonius, habet sacrum ignem. Sunt item et ceteris sua vel arma vel mala, quae quibus volunt immittunt. Me vero quantumvis inermem non tamen eiicies, nisi simul eiecto filio, quem ulnis teneo. Ab hoc non me patiar divelli; aut hunc una mecum extrudes, aut utrumque relinques, nisi mavis habere templum sine Christo. Haec te scire volui. Tu cogita, quid mihi respondendum censeas. Nam mihi plane res cordi est. Ex aede nostra lapidea, Calendis Augusti, anno filii mei passi 1524. Virgo mea manu subscripsi.

Me.

Minax profecto ac formidabilis epistola. Cavebit, opinor, Glaucoplutus.

Og.

Si sapit.

onder zijn monnikspij een volledig harnas en draagt daarbij een flinke lans. En wat wilt ge tegen den Heiligen Joris uitrichten, die te paard zit en geheel geharnast is, schrikwekkend door speer en zwaard? Antonius is ook niet ongewapend: hij heeft zijn heilig vuur. En ook de overigen hebben hun wapens of hun kwalen, die ze toezenden aan wien ze willen. Maar mij, ongewapend als ik ben, zul je er niet uitwerpen of 't moest wezen tegelijk met mijn Zoon, dien ik op mijn arm draag. Van hem laat ik me niet scheiden. Ge moet hem met mij uitstooten, of ge moet ons beiden met rust laten, of ge moest soms liever een kerk hebben zonder Christus. Dat wilde ik u even doen weten. Bedenk wat ge mij meent te moeten antwoorden. Want de zaak ligt mij na aan 't harte. Geschreven uit onze Kerk van Steen den 1^{en} Augustus van het jaar van 't lijden mijns Zoons 1524. Door mij, maagd van Steen eigenhandig onderteekend."—

Me.

Wel, die brief klinkt dreigend en schrikaanjagend. Pastoor Donkerschat zal dunkt me wel oppassen.

Og.

Als hij ten minste verstandig is.

Me.

Quamobrem non eadem de re scripsit huic optimus ille Iacobus?

Og.

Nescio, nisi quod longius abest; et his temporibus intercipiuntur omnes epistolae.

Me.

Sed quis deus te redegit in Angliam?

Og.

Ventus illuc invitabat mire secundus, atque id propemodum eram pollicitus divae Parathalassiae me post biennium ipsam revisurum.

Me.

Quid petiturus ab illa?

Og.

Nihil novi, nisi illa vulgaria: familiam incolumem, rem uberiolem, longaevam laetamque vitam in hoc

Me.

Waarom heeft die goede Sint Jacob hem óók niet over dezelfde aangelegenheid geschreven?

Og.

Dat weet ik niet; misschien omdat hij wat ver af woont en tegenwoordig alle brieven onderschept worden.

Me.

Welke goede hogere Macht heeft je naar Engeland gebracht?

Og.

Een bijzonder gunstige wind lokte mij er heen en ik had ook zoowat half beloofd aan de Heilige Moedermaagd aan de Zee dat ik haar na twee jaren wéér zou komen bezoeken.

Me.

Wat was je van plan haar te vragen?

Og.

Och, niets bijzonders. Alleen maar die gewone dingen: dat mijn familie gezond mocht blijven, vermeerdering van mijn vermogen, een lang en

seculo et perennem felicitatem in futuro.

Me.

Non poterat eadem praestare Virgo mater apud nos?
Habet Antverpiae templum longe augustius quam in
Parathalasso.

Og.

Haud nego posse, verum aliis in locis alia largitur,
sive sic visum est animo illius, sive, ut est benigna,
semet in hoc nostris affectibus accommodat.

Me.

De Iacobo frequenter audivi; sed, obsecro te, describe
mihi regnum istius Parathalassiae.

Og.

Equidem expediam quam potero paucissimis.
Celeberrimum nomen est per universam Angliam.
Nec temere reperias in ea insula, qui speret res suas
fore salvas, quin illam quotannis aliquo munusculo

gelukkig leven hier op aarde en altijddurende gelukzaligheid in 't
toekomende.

Me.

Kon de Heilige Moeder Gods bij ons u dat dan niet geven? Zij heeft te
Antwerpen een vrij wat mooier kerk dan die in Engeland is, aan de zee.

Og.

'k Zal niet zeggen dat ik 't niet kàn, maar de Heilige Maagd schenkt hier
dit en daar dàt, hetzij dat 't haar nu eens zoo in den zin komt, hetzij dat
ze zich naar onze neigingen en verlangens schikt, welwillend als ze is.

Me.

Van Sint Jacob van Compostella heb ik dikwijls gehoord: maar vertel
me eens iets, als je wilt, van 't rijk van die Heilige Maagd aan de Zee.

Og.

Goed, ik zal 't zoo beknopt doen als ik kan. Het is een Heilige die in
geheel Engeland geëerd wordt en men zal op dat eiland niet licht
iemand vinden die hoopt dat 't hem goed zal gaan of hij komt haar
jaarlijks met een kleine gave naar gelang van zijn fortuin begiftigen.

pro facultatum modulo salutarit.

Me.

Ubi habet?

Og.

Ad extremum Angliae finem inter occidentem et septentrionem, haud procul a mari, passuum fere tribus millibus. Vicus est vix alia re victitans, quam commeantium frequentia. Collegium est Canonicorum, sed quibus a Latinis regulae cognomen additur, medium genus inter monachos et canonicos quos seculares appellant.

Me.

Amphibios mini narras, quod genus est fiber.

Og.

Imo et crocodilus. Sed omissis cavillis, tribus verbis expediam quod vis. In odiosis canonici sunt, in favorabilibus monachi.

Me.

Waar huist ze?

Og.

Aan den uithoek van Engeland, in het Noordwesten, niet ver van de zee, ongeveer drie mijlen. Het is een dorpje dat nauwelijks van iets anders bestaat dan van de talrijke pelgrims. Er is een college van Kanunniken, die den latijnschen bijnaam van Regulieren dragen. 't Is een midden-slag geestelijken tusschen monniken en kanunniken die men "wereldlijke" noemt.

Me.

Zoo'n soort van amphibieën dus, zoiets als de bevers.

Og.

Ja, en ook de krokodillen. Maar, alle gekheid ter zijde. In drie woorden kan ik zeggen wat ge wilt weten. Kanunniken zijn gehaat, monniken staan in de gunst.

Me.

Adhuc mihi quidem aenigma refers.

Og.

Quin addam apodixim mathematicam. Si Romanus Pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canonici fuerint, non monachi. Sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint monachi.

Me.

O novos favores, utinam abducant et meam!

Og.

Sed ut ad rem: collegium hoc vix alios habet proventus quam ex liberalitate Virginis. Nam maiora quidem donaria servantur. Ceterum, si quid est nummorum aut levioris pretii, cedit in alimoniam gregis et praefecti, quem illi Priorem vocant.

Me.

Je spreek nòg in orakeltaal.

Og.

Laat ik er dan een wiskundige verklaring bijvoegen. Als de Paus te Rome eens alle monniken met zijn banbliksem trof, dan zouden dezen hier zich als Kanunniken beschouwen en niet als monniken. En als diezelfde Paus alle monniken toestond een vrouw te nemen, dan zouden ze verklaren monniken te zijn.

Me.

'k Wou dat ze bij die gelegenheid mijn vrouw meenamen!

Og.

Maar, om op ons onderwerp terug te komen: dit college heeft eigenlijk geen andere inkomsten dan die welke de goedgunstige beschikking van de Heilige Maagd hun toestaat. De grootere kerkgeschenken worden bewaard. Maar wat er aan geld binnenkomt of aan zaken van minder waarde, dat wordt gestort in de kas om er de Orde en haar hoofd van te onderhouden. Deze heet bij hen Prior.

Me.

Probae vitae?

Og.

Non illaudatae, pietate ditiores quam annuo censu.
Templum est nitidum et elegans, verum in eo non
habitat Virgo, sed illud honoris gratia cessit filio. Illa
suum habet templum, ut dextra sit filio.

Me.

Dextra? Quo igitur spectat filius?

Og.

Bene mones. Quum occidentem spectat, dextram
habet matrem; ubi se vertit ad solis exortum, sinistra
est. Nec heic tamen habitat, nondum enim aedificium
est absolutum, et locus est undique perflabilis,
patentibus ostiis, patentibus fenestris, et in propinquo
est oceanus, ventorum pater.

Me.

Me.

Zijn 't menschen van goeden levenswandel?

Og.

Daar hoort men niet over praten. Ze zijn rijker in vroomheid dan in
jaarlijksche inkomsten. Het is een aardige en smaakvolle kerk. Maar de
Heilige Maagd woont daarin niet, eershalve heeft ze die aan haar Zoon
afgestaan. De Heilige Maagd heeft haar eigen kerk, om rechts van haar
Zoon te verblijven.

Me.

Rechts? Waar ziet haar Zoon dan heen?

Og.

Goed opgemerkt! Als hij naar 't westen ziet, dan heeft hij zijn moeder
rechts; wendt hij zich naar 't oosten, dan bevindt zij zich links. Maar zij
woont daar niet. Haar kerk is nog niet gereed: de wind kan er nog
overal doorheen spelen omdat deuren en vensters nog openstaan: en de
zee waarop alle winden ontstaan, ligt vlak bij.

Me.

Durum, ubi igitur habet illa?

Og.

In eo templo, quod inabsolutum dixi, est sacellum angustum ligneo tabulatu constructum, ad utrumque latus per angustum ostiolum admittens salutatores. Lumen est exiguum nec fere nisi ex cereis, fragrat odor naribus gratissimus.

Me.

Haec omnia congruunt religioni.

Og.

Imo si introspicias, Menedeme, dicas divorum esse sedem, adeo gemmis, auro argentoque nitent omnia.

Me.

Accendis animum, ut eo me conferam.

Og.

Haud poenituerit itineris.

Dat is hard. Waar woont ze dan?

Og.

Wel in de kerk, waarvan ik vertelde dat ze nog niet af is, bevindt zich een kapelletje, van planken in elkaar gezet, waarin aan weerskanten door een nauw deurtje de bezoekers worden toegelaten. Er is slechts weinig licht en alleen maar van waskaarsen en het riekt er heerlijk.

Me.

Dat behoort alles zoowat bij de uitoefening van den godsdienst.

Og.

Ja, wanneer je naar binnen ziet, Menedemus, dan zou je zeggen: dat is een verblijfplaats voor Heiligen, zoo schittert alles van edelsteenen, goud en zilver.

Me.

Je doet me van verlangen branden om er ook eens heen te gaan.

Og.

Nu, je zult geen berouw hebben van de genomen moeite.

Me.

Nihil est illic olei sacri?

Og.

Inepte. Oleum istud non resudat nisi e sepulchris divorum, velut Andreae et Catarinae. Maria sepulta non est.

Me.

Erravi, fateor. Sed absolve fabulam.

Og.

Quo latius se spargat religio, alia aliis locis ostenduntur.

Me.

Et fortassis ut uberius sit largitio, iuxta illud: Fit cito per multas praeda petita manus.

Og.

Et nusquam non praesto sunt mystagogi.

Me.

Is daar ook niet de een of andere heilige olie te krijgen?

Og.

Dommerik! Die wordt immers alleen maar door de graven van enkele Heiligen uitgezweet, bijv. van Andreas en Catharina. Maria is immers niet begraven.

Me.

Je hebt gelijk, ik vergiste me. Maar maak je verhaal af.

Og.

Om de vereering meer en meer te bevorderen wordt op de eene plaats dit, op de andere dat getoond.

Me.

En misschien ook wel om de goedgeefscheit te bevorderen, volgens 't zeggen van den latijnschen dichter Ovidius: "Veel handen geven rijken buit, Strekt veler hand zich beedlend uit."

Og.

Overall staan dan ook "gidsen door de heilige plaatsen" den bezoeker

Me.

Ex canonicis?

Og.

Nequaquam, illi non adhibentur, ne per occasionem religionis alienentur a religione ac, dum observant Virginem, parum ipsi consulant suae virginitati. Tantum in intimo sacello, quod dixi conclave divae Virginis, adstat altari canonicus quidam.

Me.

In quem usum?

Og.

Ut recipiat servetque quod datur.

Me.

An dant qui nolint?

ten dienste.

Me.

Van de Kanunniken?

Og.

Neen! Die neemt men daarvoor niet. En wel hierom: men wil niet dat zij ten gevolge van den godsdienst van hun godsdienst vervreemden en terwijl ze de Heilige Maagd dienen, hun eigen maagdelijkheid te grabbelen gooien. Alleen bevindt zich in de kapel, waarin ik zei dat de Heilige Maagd vertoeft, bij het altaar een kanunnik.

Me.

Waartoe?

Og.

Om de gaven in ontvangst te nemen en te bewaren.

Me.

Is men verplicht te geven of men wil of niet?

Og.

Minime, sed nonnullos pius quidam pudor huc adigit,
ut dent astante quopiam, non daturi si testis abesset;
aut largius dant aliquanto quam erant daturi.

Me.

Affectum humanum dicis, et mihi non inexpertum.

Og.

Imo vero sunt quidam adeo dediti sanctissimae
Virgini, ut dum simulant sese munus imponere altari,
mira dexteritate suffurentur quod alius posuerat.

Me.

Fac nullum adstare, an non in tales illico fulminaret
Virgo?

Og.

Qui magis id faceret Virgo, quam ipse Pater
aethereus, quem non verentur nudare suis ornamentis,
vel perfosso templi pariete?

Og.

Neen, volstrekt niet. Maar sommige bezoekers brengt een soort van
vrome schaamte er toe om te geven, wanneer er iemand bij staat, terwijl
ze niets zouden geven als er niemand bij was. Of ook wel: ze geven
heel wat meer dan ze anders zouden geven.

Me.

Je noemt daar een echt menschelijk zwak dat ik bij ondervinding ken.

Og.

Er zijn er die zóó verknocht zijn aan de Heilige Maagd dat ze onder den
schijn van een gave op 't altaar te leggen met een bewonderenswaardige
handigheid wegstelen wat een voorganger er had neergelegd.

Me.

En als er nu eens niemand stond, zou dan de Heilige Maagd zulke
schurken niet onmiddellijk met haar bliksem treffen?

Og.

Waarom zou de Heilige Maagd dit eerder doen dan God in den Hemel,
voor wien sommige menschen zóó weinig eerbied hebben dat ze hem
van zijn kerksieraden durven berooven, zelfs zóó, dat ze door de muren

Me.

Non satis mihi constat, utrum magis debeam
admirari, illorumne impiam confidentiam, an Dei
lenitatem.

Og.

Ad latus itaque septentrionale porta quaedam est, non
templi, ne quid erres, sed septi, quo tota clauditur
area templo adiacens. Ea ostiolum habet perpusillum,
quale videmus in valuis nobilium, ut qui velit ingredi,
primum tibiam periculo exponere cogatur, deinde
caput etiam submittat.

Me.

Profecto tutum non fuerit ad hostem ingredi per tale
ostiolum.

Og.

Recte coniectas. Narrabat mystagogus olim virum

van de kerk heen breken?

Me.

Ik ben 't nog niet met mij zelven eens waarover ik meer verwonderd
moet zijn: over de verregaande onbeschaamdheid van die
heiligschenners of over Gods lankmoedigheid.

Og.

Nu dan. Aan de noordzijde is een poortje, niet van de kerk (je mocht je
soms eens vergissen) maar van de omheining waarmee 't geheele
terrein bij de kerk behoorend wordt omsloten. Die poort heeft weer een
klein deurtje zooals wij die in de groote dubbele deuren van de
adellijke kasteelen zien. Ieder die wil binnentreden, loopt eerst gevaar
zijn scheenbeen te schaven en ziet zich daarna gedwongen flink te
bukken om zijn hoofd niet te stooten.

Me.

't Is maar veiliger om door zoo'n deurtje 't huis van je vijand niet binnen
te gaan.

Og.

Dat is een goede opmerking. De "gids door 't Heiligdom" vertelde dat

equestris ordinis, equo insidentem, per hoc ostium elapsum e manibus inimici, qui iam fugienti imminebat. Ibi miser desperans sui, subita cogitatione salutem suam commendavit divae Virgini, quae erat in proximo. Nam ad huius aram fugere decreverat, si valua patuisset. Et ecce rem inauditam: subito totus eques erat intra septa templi, altero frustra foris insaniente.

Me.

Et faciebat tam admirandae narrationis fidem?

Og.

Maxime.

Me.

Id quidem non admodum facile apud te, hominem philosophum.

Og.

Ostendebat in ostio laminam cupream infixam, quae

indertijd een Ridder te paard door dat deurtje aan een hem vervolgenden vijand ontsnapt was, die hem op de hielen zat. De ongelukkige die reeds wanhoopte aan redding had door een plotselinge ingeving zijn leven aanbevolen aan de Heilige Maagd die in de buurt was. Want hij was van plan om tot Haar altaar te vluchten als de groote poort openstond. En hoor nu eens het ongehoorde wonder! Eensklaps stond de ruiter met paard en al binnen de omheining van het kerkhof, terwijl zijn vervolger tevergeefs buiten voor de poort stond te razen en te tieren.

Me.

En wist de gids je dit verhaal aannemelijk te maken?

Og.

Ja zeker.

Me.

Dat ging bij zoo'n wijsgeer als jij bent, toch zeker zoo héél gemakkelijk niet.

Og.

Hij wees mij op de deur een koperen plaat met spijkers er op

habebat imaginem equitis servati, eoque cultu quatum Anglica gens utebatur; quem et in vetustioribus picturis videmus, quae, si non mentiuntur, frangebant id aetatis tonsores, et qui pannos tingunt ac texunt.

Me.

Qui sic?

Og.

Quia barbatus erat non aliter quam caprae, et universa vestis nullam habebat rugam; adeoque non erat maior corpore, ut strictu corpus ipsum redderet angustius. Erat et altera lamina, cellae figuram ac magnitudinem referens.

Me.

Iam dubitare fas non erat.

Og.

Subter ostiolum erat cratis ferrea, quae peditem tantum transmitteret. Non conveniebat ut equus post

vastgehecht, waarop een afbeelding van den geredden ridder stond in de kleedij die het Engelsche volk toen placht te dragen, zooals wij die ook op schilderijen van ouden datum zien weergegeven. Als die niet liegen, dan hadden de barbiers van die dagen weinig te doen, evenals de lakenververs en lakenwevers.

Me.

Hoe dat zoo?

Og.

Omdat de man een baard had als een geit en omdat er geen enkele plooi zat in zijn kleedingstukken, die zóó weinig ruimer waren dan zijn lichaam, dat dit er nauw door was ingesnoerd. Daar was ook nog een andere plaat die de afbeelding en de grootte van de kapel voorstelde.

Me.

Ja, dan mag men niet meer twijfelen.

Og.

Onder aan het deurtje was een ijzeren vlechtwerk, om alleen voetgangers door te laten. Het paste toch niet dat een ander paard weer

eum calcaret locum, quem prior eques Virgini consecrasset.

Me.

Et merito.

Og.

Hic ad orientem est sacellum prodigiis plenum. Eo me confero. Excipit alius mystagogus. Illic oravimus paullisper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti, e tribus maximi: exosculator. Deinde rogo cuius sint reliquiae. Ait sancti Petri. - Num Apostoli, inquam? Aiebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit: Oportuit, inquam, Petrum fuisse virum praegrandi corpore. Ad hanc vocem e comitibus quidam in cachinnum solutus est. Id certe moleste tuli. Nam si is siluisset, aedituus nos nihil celsisset reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus datis aliquot drachmis. Ante aediculam erat tectum, quod aiebat hiberno tempore, quum nix obtexisset omnia, eo subito fuisse delatum e longinquo. Sub eo tecto putei duo ad summum

de plaats zou betreden, vroeger door dien Ridder aan de Heilige Maagd gewijd.

Me.

En te recht!

Og.

Als men nu van hier oostwaarts gaat, komt men aan een kapel vol van allerlei heilige overblijfselen. Daar ga ik heen. Een andere tempelgids neemt er de leiding over. Wij prevelen eerst eenige gebeden. Nu wordt ons een lid van een menschenvinger getoond, en wel van een middelvinger. Ik kuste dien en vroeg van wien die relikwieën waren. Hij zei: van Sint Pieter. Toch niet van den Apostel? Hij beweerde van ja. Terwijl ik daarop de lengte van 't vingerlid aandachtig bekeek, dat wel een aan reus kon hebben toebehoord, zei ik: "St. Pieter moet wel een man van buitengewoon groote lichaamsgestalte geweest zijn." Bij die woorden schoot één van de omstanders in een luiden schaterlach. Dat kon ik niet uitstaan. Als hij zich stilgehouden had zou de kerkbewaarder ons al de andere relikwieën getoond hebben. Wij brachten hem zoo goed en zoo kwaad als het ging weer in zijn humeur door hem eenige geldstukjes te geven. Vóór de kapel bevond zich een afdakje waarvan hij verzekerde dat het op een winterdag, toen de

pleni: fontis venam aiunt esse sacram divae Virgini,
liquor est mire frigidus, efficax medicando capitis
stomachique doloribus.

Me.

Si frigida medetur doloribus capitis et stomachi,
posthac et oleum extinguet incendium.

Og.

Miraculum audis, o bone. Alioqui quid esset
miraculi, si frigida sedaret sitim?

Me.

Et ista sane est una pars fabulae.

Og.

Affirmabant eum fontem derepente prosilisse e terra
iussu sanctissimae Virginis. Ego cuncta diligenter
circumspiciens, rogabam quot essent anni, quod ea
domuncula fuisset eo deportata; dixit: Aliquot secula.

sneeuw alles bedekt had, plotseling daarheen van een verre plaats was
aangebracht. Onder dat afdak heeft men twee putten tot den rand toe
vol. De bronwel daarvan is naar men zegt aan de Heilige Maagd
gewijd. Het water is bijzonder koud en werkt heilzaam naar men zegt
voor hoofd- en maagpijn.

Me.

Als koud water hoofd- en maagpijn geneest, dan zal later ook nog wel
eens olie dienen om een brand te blusschen.

Og.

Maar mijn waarde: 't is immers juist een wonder dat ik vertel. Wat zou
't anders voor een wonder wezen als koud water dorst leschte?

Me.

Dit is nu zeker 't ééne deel van 't historietje.

Og.

Ze verzekerden dat die bron plotseling was ontsprongen op bevel van
de Heilige Maagd. Ik bekeek alles in het rond nauwkeurig en vroeg:
hoeveel eeuwen er verlopen waren sedert die luifel daar was
aangebracht. Hij zei: "Al verscheidene." "De muren van de kapel zien

Alio qui parietes, inquam, non prae se ferunt aliquid vetustatis. Non repugnabat. Ne columnae quidem hae lignae. Non negabat esse nuper positas et res ipsa loquebatur. Deinde haec, inquam, tecti culmea arundineaue materia videtur esse recentior.

Assentiebatur. Ac ne trabes quidem hae, inquam, transversae nec ipsa tigna, quae culmos sustinent, videntur ante multos annos posita. Annuebat. Atqui quum iam nulla casae pars superesset: Unde igitur constat, inquam, hanc esse casulam illam e longinquo delatam?

Me.

Obsecro, quomodo sese ab hoc nodo expediebat aedituus?

Og.

Scilicet incunctanter ille ostendit nobis pervetustam ursi pellem tignis affixam, ac propemodum irrisit nostram tarditatem, qui ad tam manifestum argumentum non haberemus oculos. Itaque persuasi et tarditatis culpam deprecati vertimus nos ad

er anders niet erg oud uit," zei ik. Hij ontkende dat niet. "Zelfs niet die houten kolommen." Hij ontkende dan ook niet dat ze daar onlangs neergezet waren en trouwens men kon dat ook duidelijk zien. "En verder," zei ik, "lijken dat dak en stroo nog al van nieuwe bouwstof te wezen." Hij moest dat toegeven. "En zelfs die dwarsbalken en de schuine balken waarop 't riet en 't stroo steunen, schijnen me nog niet zoo héél lang daar te liggen." Hij knikte van ja. En toen ik dus merkte dat er geen stuk meer van de hut uit den ouden tijd overbleef, zei ik: "maar hoe kan men dan met zooveel zekerheid zeggen dat dit afdak van verre is aangebracht?"

Me.

Hoe heeft zich die tempel-rot daaruit weten los te praten?

Og.

Nu, eerst toonde hij ons een zeer oude beerenhuid die van den balk afhing en hij lachte bijkans om onze onverschilligheid, dat wij voor zulk een bewijsgrond geen oogen hadden. Zóó werden we dan overtuigd en terwijl we vergiffenis vroegen voor onze traagheid van begrip, gingen wij over tot 't bezichtigen van de hemelsche melk der

coeleste lac beatae Virginis.

Me.

O matrem filii simillimam, ille nobis tantum sanguinis sui reliquit in terris, haec tantum lactis, quantum vix credibile est esse posse uni mulieri uniparae, etiam si nihil bibisset infans.

Og.

Idem caussantur de cruce Domini, quae privatim ac publice tot locis ostenditur, ut, si fragmenta conferantur in unum, navis onerariae iustum onus videri possint. Et tamen totam crucem suam baiulavit Dominus.

Me.

An non tibi quoque mirum videtur?

Og.

Novum fortasse dici possit, mirum nequaquam, quum Dominus, qui haec auget pro suo arbitrio, sit

Heilige Maagd.

Me.

Wat lijkt die Moeder op Haar Zoon! Hij heeft ons zooveel van Zijn bloed op aarde gelaten, terwijl Zij ons zooveel van Haar melk schonk, dat het nauwelijks te gelooven is dat één vrouw met één kind zooveel voedsel zou hebben gehad, ook al had het kindeke er niets van gedronken.

Og.

Met diezelfde bezwaren komen ze ook aandragen tegen 't Kruis van onzen Heiland, waarvan 't hout op zooveel plaatsen, particuliere en publieke, wordt getoond, dat als de brokstukken ervan bij elkander werden gebracht, men een scheepslading bijeen zou hebben. Intusschen heeft onze Heer en Heiland dat kruis toch alléén gedragen.

Me.

Nu, komen u al die stukken van het kruis ook niet verwonderlijk voor?

Og.

Vreemd mag 't misschien genoemd worden, maar ongeloofelijk volstrekt niet, daar immers de Heer, die dit naar Zijn welbehagen kan

omnipotens.

Me.

Pie tu quidem interpretaris, at ego vereor ne multa talia fingantur ad quaestum.

Og.

Non arbitror Deum passurum, si quis ipsum ad istum irrideat modum.

Me.

Imo quum a sacrilegis spoliatur et Mater et Filius et Pater et Spiritus, ne tantulum quidem sese commovent interdum, ut vel nutu vel crepitu deterreant scelestos. Tanta est numinis lenitas.

Og.

Sic est, sed audi reliqua. Id lac servatur in altari summo, in cuius medio Christus, ad dextram mater honoris gratia. Lac enim matrem repraesentat.

vermeerderen, almachtig is.

Me.

Gij legt dit nu wel op een vrome wijze uit, maar ik zou bang zijn dat veel van dergelijke verhalen worden verzonnen om er een zoet winstje mee te behalen.

Og.

Ik geloof niet dat God het zal gedoogen, wanneer men hem op die manier wil bedotten.

Me.

Ja maar, wanneer door kerkeschenners roof gepleegd wordt, dan verroert noch de Heilige Moeder Gods, noch Haar Zoon, noch de Vader of de Heilige Geest zich ook maar in 't minst, of verschrikt 't zij door een knik, 't zij door een geluid den schuldige. Zóó groot is Hunne lankmoedigheid.

Og.

Ja, het is zoo. Maar hoor nu verder. De melk waarvan ik sprak, wordt op het hoogaltaar bewaard. Midden daarop staat een Christusbeeld met de Moeder Gods eershalve aan Zijn rechterzijde. De melk toch stelt de

Moeder voor.

Me.

Conspicuum est igitur?

Me.

Kan men dan de melk zien?

Og.

Videlicet inclusum crystallo.

Og.

Natuurlijk, in een kristallen omhulsel.

Me.

Liquidum igitur.

Me.

Dus vloeibaar.

Og.

Quid liquidum mihi narras, quum fustum sit ante annos mille quingentos? Concretum est: dicas cretam tritam alboque ovi temperatam.

Og.

Wat wou je nu praten van vloeibaar, terwijl de melk meer dan vijftienhonderd jaren geleden uit de borst gekomen is. Neen, de melk is samengeronnen: men zou haast zeggen fijn gewreven krijt met wit van een ei vermengd.

Me.

Quin igitur nudum ostentant?

Me.

Waarom toont men ze dan niet onbedekt?

Og.

Ne contaminetur virorum oculis lac virgineum.

Og.

Wel natuurlijk dat de melk van de Maagd niet bezoedeld zal worden

Me.

Probe dicis. Nam sunt, opinor, qui os admoveant nec purum nec virgineum.

Og.

Ubi nos videt mystagogus, accurrit, lineam vestem induit, sacram stolam addidit cervici, procubuit religiose et adoravit. Mox nobis lac sacrosanctum osculandum porrexit. Heic in extremo altaris gradu religiose procubuimus et ipsi. Christoque primum salutato, Virginem oratiuncula tali, quam in hoc ipsum pararam, appellavimus. Virgo parens, quae tuis virgineis uberibus lactare meruisti coeli terraeque Dominum, filium tuum Iesum, optamus, ut illius sanguine purificati proficiamus et nos ad felicem illam infantiam rationabilem, quae nescia maliciae, fraudis ac doli, lac Evangelicae doctrinae concupiscit assidue, donec proficiat in virum perfectum, in mensuram plenitudinis Christi, cuius felici consortio frueris in aeternum, cum Patre et Spiritu Sancto.

door de kussen van mannen.

Me.

Dat laat zich hooren. Want er zijn, dunkt me, mannen, die er een niet reinen en niet maagdelijken mond zouden aanzetten.

Og.

Zoodra de kerkegids ons in 't oog kreeg liep hij op ons toe, schoot een linnen gewaad aan, voegde er een priesterlijke stoel over zijn schouders aan toe, knielde eerbiedig neer en lag in aanbidding. Daarna reikte hij ons de Heilige Melk toe om die te kussen. Toen knielden ook wij op de onderste trap van het altaar eerbiedig neer. Na eerst Christus gegroet te hebben, sprak ik tot de Heilige Maagd het volgend gebed uit dat ik juist hiervoor had opgesteld: "Moedermaagd, Gij die waardig gekeurd zijt met Uwe maagdelijke borsten den Heer van Hemel en aarde, Uwen Zoon Jezus te laven, wij spreken de bede uit dat wij, door Zijn bloed gereinigd, mogen toenemen in braafheid en dat wij mogen bereiken die gelukkige jeugd van duivenonschuld welke, onbekend met slechtheid, bedrog en list, bij voortduring dorst naar de melk van de wetenschap van het Evangelie, totdat die kindsche staat opgegroeid zij tot volmaakten mannelijken leeftijd, naar de mate van de volheid van Christus, wiens zalige gemeenschap gij ten eeuwigen dage moogt

Amen.

Me.

Pia sane deprecatio. Quid illa?

Og.

Visus est uterque annuere, nisi me fallebant oculi.
Nam subsilire videbatur sacrum lac et candidior
aliquanto affulgebat Eucharistia. Interim mystagogus
ad nos accessit, tacitus quidem, sed tabellam
porrigens, qualem apud Germanos offerunt, qui in
pontibus telos exigunt.

Me.

Equidem saepenumero male precatus sum illis
petacibus tabellis, quum per Germaniam iter facerem.

Og.

Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini.
Mox per interpretem eius linguae pulchre peritum et
iuvenem blandae cuiusdam eloquentiae, nomen erat,

genieten met den Vader en den Heiligen Geest. Amen!"

Me.

Nu, dat is een vroom gebed. En wat deed de Heilige Maagd?

Og.

Wel 't scheen me toe dat Zij beiden, Zij en Haar Zoon, mij toeknikten,
als ik me ten minste niet heelemaal vergis. Ik verbeeldde mij dat die
Heilige Melk een weinig opsprong en 't scheen mij toe alsof de
avondmaalskelk wat glanzender blonk dan te voren. Intusschen kwam
de tempelgids weer op ons af, wel zonder een woord te zeggen, maar
terwijl hij ons een bordje voorhield, zooals bij ons de menschen dat
hebben, die bruggetolgeld innen.

Me.

Ja 'k heb wat dikwijls die bedelbordjes verwenscht, toen ik in
Duitschland reisde.

Og.

We gaven eenige muntstukken, die hij de Heilige Maagd aanbood.
Hierop liet ik hem door bemiddeling van een jongen man, die de taal
goed verstond en die heel aardig praten kon (ik geloof dat hij Robert

ni fallor, Robertus Aldrisius, percunctatus sum quam potui civilissime, quibus argumentis cognitum haberet hoc esse lac Virginis. Id ego sane pio studio scire cupiebam, quo possem impiis quibusdam haec omnia ridere solitis os obturare. Primum mystagogus obducta fronte obticuit, iussi ut interpres instaret, sed blandius etiam. Ille vero blandissime, adeo ut si matrem ipsam nuper puerperam talibus verbis appellasset, non fuerit aegre latura. At mystagogus tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis stupentibus ac velut horrore vocem blasphemam execrantibus. Quid opus, inquit, ista percontari, quum habeatis tabulam authenticam? Et omnino videbatur nos ut haereticos eiecturus, nisi drachmae delinissent hominis ferociam.

Me.

Quid vos interim?

Og.

Nos, quid censes? Non aliter quam fuste icti aut fulmine tacti nosmet illinc subduximus, suppliciter

Aldrisius heette) zoo beleefd mogelijk vragen, welke bewijzen hij er voor had, dat dit werkelijk melk van de Heilige Maagd was. Ik was uit echt vrome belangstelling nieuwsgierig dit te weten, om enkele ongeloovigen, die gewoonlijk met al dergelijke dingen den spot drijven, den mond te kunnen snoeren. Eerst fronsde de kerkegids zijn voorhoofd en zweeg stil. Ik liet mijn tolk nader aandringen, en hij deed dit dan ook heel vriendelijk: en wel zóó, dat als hij de Heilige, pas bevallen van Haar kindje, zóó had aangesproken, Zij hem dit niet kwalijk zou hebben genomen. Maar de kerkegids, als door een hogere macht bezield, keek ons met verschrikte oogen aan, alsof hij met een gevoel van afschuw onze godslasterlijke taal vervloekte. "Wat behoeft ge daarnaar te vragen," zei hij, "daar er toch een authentiek stuk van aanwezig is?" En 't had er heel veel van dat hij ons als ketters wilde weggagen, iets wat zeker gebeurd zou zijn, als we hem niet door 't geven van wat geld een beetje zachter hadden gestemd.

Me.

En wat deelt jelui intusschen?

Og.

Wij? Ja, dat kun je denken! Wij dropen af alsof we een pak slaag gekregen hadden of door den bliksem getroffen waren, terwijl we

audaciae veniam comprecanti. Sic enim convenit in rebus sacris. Inde proficiscimur ad aediculam, hospitium divae Virginis. Huc euntibus aperit sese quidam hierophanta ex illis minoribus nosque veluti noscitant intuetur, aliquantulum progressis occurrit alius itidem contemplans nos, post etiam tertius.

Me.

Fortasse cupiebant te pingere.

Og.

At ego longe diversum suspicabar.

Me.

Quid isthuc?

Og.

Sacrilegum quempiam suppelasse nonnihil ex mundo sacrae Virginis et in me suspicionem intentam esse. Itaque sacellum ingressus tali precatiuncula saluto matrem Virginem: O sola foeminarum omnium mater et virgo, mater felicissima, virgo purissima, nunc te

onderdanig om vergiffenis vroegen voor onze drieste vraag. Zoo behoort 't in zaken die 't heilige raken. Van daar gingen we nu naar 't kapelletje, de eigenlijke verblijfplaats van de Heilige Maagd. Toen we daarheen stapten, vertoonde zich een monnik van de orde der Minderbroeders. Vorschend keek hij mij aan. Even daarna een tweede, die mij óók weer van hoofd tot voeten opnam. Daarna nog een derde.

Me.

Ze wilden misschien je portret maken.

Og.

Nu, ik had een heel ander vermoeden.

Me.

Wat dan?

Og.

Dat de een of andere tempelroover iets uit 't kostbare kapelletje van de Heilige Maagd gestolen had en dat 't vermoeden op mij gevallen was. Toen ik dus de kapel was binnengetreden stortte ik het volgend gebed uit voor de Heilige Moeder Gods: "O Gij, de Eénige onder alle vrouwen die moeder zijt en maagd, zaligste Moeder, reinste Maagd:

puram impuri visimus, salutamus, donariolis nostris
utcunque colimus, utinam donet nobis filius tuus, ut
sanctissimos tuos mores imitantes mereamur et nos
per Spiritus Sancti gratiam, spiritualiter Dominum
Iesum intimis animi visceribus concipere simulque
conceptum nunquam amittere. Amen. Simulque
exosculatus aram deposui drachmas aliquot et abii.

Me.

Quid hic Virgo? Nullone nutu dedit signum audita
precatiunculae?

Og.

Lumen, ut dixi, erat ambiguum et illa stabat in
tenebris ad dextrum latus altaris. Postremo me sic
deiecerat oratio prioris mystagogi, ut non auderem
oculos attollere.

Me.

Istius igitur profectionis non erat admodum laetus
exitus.

wij, onrein en bezoedeld komen tot U, Reine, met onzen groet, om U,
hoe we dan ook mogen zijn, met onze geschenken te eeren. Moge Uw
Zoon ons de genade verleenen dat wij, Uwen vlekkeloozen wandel
navolgende, ons waardig maken, dat ook wij, door de gunst van den
Heiligen Geest op een geestelijke wijze, Jezus ontvangen in ons
binnenste binnenste en wanneer wij hem éénmaal hebben opgenomen,
hem nimmer weer verliezen. Amen!" Terwijl ik het altaar kuste, legde
ik wat geld neer en verwijderde mij.

Me.

En wat deed daarop de Heilige Maagd? Gaf ze door geen enkelen wenk
te kennen dat ze uw gebed verhoord had?

Og.

Het was er, zooals ik je al zei, slechts twijfelachtig licht en Zij stond
daar in 't duister aan de rechterzijde van het altaar. Ook hadden mij de
woorden van den vorigen kerkegids zóó uit 't veld geslagen dat ik mijn
oogen eigenlijk niet vrij durfde opslaan.

Me.

De afloop van dien tocht was dus niet zoo héél vroolijk?

Og.

Imo multo laetissimus.

Me.

Reddidisti animum, nam mihi quoque cor in genua
deciderat, ut loquitur Homerus.

Og.

A prandio repetimus templum.

Me.

Audebas suspectus sacrilegii?

Og.

Fortassis, sed ipse mihi suspectus non eram. Nescit
pavorem mens sibi bene conscia. Trahebat me
tabulae visendae cupiditas, ad quam mystagogus nos
relegarat. Eam diu quaesitam tandem invenimus,
verum in alto defixam, ut non a quibuslibet oculis

Og.

Integendeel, allerprettigst.

Me.

Je geeft mij weer moed. Want mijn moed was me in de schoenen
gezonken, zooals uw dichter Homerus dat zegt.¹

Og.

*Na iets genuttigd te hebben gaan we weer naar de kerk.*²

Me.

Durfde je dat, jij die van tempelroof verdacht waart?

Og.

Misschien dachten anderen dat van mij; maar ik wist mij zelf
onschuldig. Iemand die zich van geen kwaad bewust is, kent geen
vrees. Ik voelde me sterk aangetrokken tot de oorkonde, waarnaar de
bewaarder ons verwezen had. Na lang zoeken vonden we die eindelijk:
maar zij was ergens in de hoogte opgehangen, zoodat ze maar niet door

¹ *Ilias*. XV 279. (Vosmaer).

Doch weer ziende dat Hektor de schaar zijner dapperen rondging,
Viel hun de schrik op het lijf, ontzong hun de moed voor de voeten.

² Bij Singels maakt deze zin deel uit van de vorige bijdrage van Menedemus.

legi posset. Mihi tales sunt oculi, ut nec Lynceus dici
possim, nec omnino lusciosus. Itaque legentem
Aldrisium oculis obiter assectatus sum, nec illi satis
fidens in re tanta.

Me.

Excussa est omnis dubitatio?

Og.

Puduit me mei, qui subdubitassem, adeo res tota illi
ponebatur ob oculos, nomen, locus, res ut erat ordine
gesta; breviter, nihil omissum. Dictus est Gulielmus
Lutetiae natus vir pius, quum alias tum praecipue
religiosus in conquirendis toto orbe divorum
reliquiis. Is peragratis regionibus plurimis,
monasteriis ac templis undique lustratis, tandem
pervenit Constantinopolim. Nam huius Gulielmi
frater illic agebat episcopum. Is iam adornantem
reditum admonuit esse virginem quandam Deo
dicatam, quae lac haberet Virginis matris; abunde
felicem futurum, si vel precario vel pretio vel arte

een ieders oogen kon worden gelezen. Mijn oogen zijn zóó dat 't wel
geen oogen zijn als van een lynx, maar dat ik toch ook niet kippig ben.
Toen dus Aldrisius ons het stuk voorlas, volgde ik de woorden met mijn
oogen, daar ik hem in zoo'n gewichtige zaak niet in allen deele
vertrouwde.

Me.

En is alle twijfel bij je weggenomen?

Og.

Ja, ik schaamde me over mijzelf, dat ik ook maar één oogenblik had
kunnen twijfelen, zóó duidelijk werd hier alles voor oogen gesteld: de
naam, de plaats, de gebeurtenis, precies zooals 't geschied was, in korte
woorden en toch zonder iets over te slaan. Er wordt n.l. verteld dat er
een man was, met name Willem, te Parijs geboren, een man vroom ook
in andere opzichten, als wel voornamelijk vol godsdienstijver in 't
opsporen van heilige relikwieën over de heele wereld. Na veel streken
doorreisde te hebben, na overal kloosters en kerken te hebben
doorsnuffeld, kwam hij ook eindelijk te Constantinopel aan. Een broer
van gezegden Willem was daar Bisschop. Toen hij zich al gereed
maakte voor zijn vertrek, wees zijn broer er hem op dat daar een non
was die melk van de Moedermaagd bezat; dat hij overgelukkig zou zijn

portionem aliquam posset nancisci. Nam ceteras reliquias omnes, quas hactenus collegerat, nihil esse ad tam sacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit, donec exorat dimidium eius lactis. Eo thesauro plusquam Croesus sibi videbatur.

Me.

Quidni, et quidem praeter spem?

Og.

Recta domum properat; in itinere morbus occupat.

Me.

Ut nihil est in rebus humanis nec diu nec undiquaque felix.

Og.

Ubi videt periculum, accersit clam Gallum, fidissimum eius peregrinationis comitem. Et religiose stipulatus silentium committit illi lac ea lege, ut, si incolumis domum redeat, deponat eum thesaurum in

wanneer hij voor geld of goede woorden of zelfs op slinksche manier een deel van die melk machtig kon worden. Want dat alle andere relikwieën die hij tot nog toe verzameld had, niets beteekenden in vergelijking met die heilige melk. Willem rustte toen niet vóór hij door bidden en smeeken de helft van die melk had gekregen. In het bezit van dien kostbaren schat rekende hij zich rijker dan Croesus.

Me.

Nou, dat wil ik gelooven en dat nog wel boven verwachting.

Og.

Regelrecht reist hij naar huis. Onderweg wordt hij ziek.

Me.

Hoe kortstondig is toch 't geluk van de menschen en hoe weinig is men in alle opzichten voorspoedig!

Og.

Toen hij begreep dat hij in levensgevaar verkeerde liet hij heimelijk den Franschman bij zich komen, die hem trouw op zijn reis had vergezeld. Onder eede liet hij zich geheimhouding beloven. Hij vertrouwt hem de melk toe op voorwaarde dat hij den schat, als hij ongedeerd naar huis

ara divae Virginis, quae colitur Lutetiae in augusto templo, utrinque Sequanam praeterlabentem intuens; et amnis ipse videtur honoris gratia decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, sepultus est Gulielmus, alter properat. Et hunc morbus corripit. Is desperans sui tradit Anglo comiti lac, sed multis obtestationibus adstricto, ut faceret, quod fuerat ipse facturus. Moritur hic, recipit ille et in aram deponit lac canonicis eius loci praesentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur regulares, quales adhuc sunt apud divam Genovefam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam tandem in Parathalassum detulit, huc vocante mentem illius afflatu spiritus.

Me.

Pulchre certe sibi constat haec narratio.

terug keert, op 't altaar van de Heilige Maagd zal neerleggen, die te Parijs in de heerlijke kerk wordt aanbeden, waar de Seine aan twee kanten omheen stroomt. Het is alsof de rivier uit eerbied voor de Heilige Maagd uit den weg gaat. Om de zaak nu in 't kort samen te vatten: Willem sterft en wordt begraven, de ander reist verder en wordt óók ziek. Toen ook hij geen hoop meer had op beterschap vertrouwt hij aan een Engelschen graaf de melk toe, terwijl ook hij hèm onder heilige eeden laat beloven, dat deze zal doen wat hij anders zou gedaan hebben. De Franschman komt te overlijden. De Engelsche graaf neemt de melk mee en deponeert die op 't altaar in de Notre Dame in tegenwoordigheid van de Kanunniken dáár, die toen nog Regulieren heetten, zooals ze dit nòg zijn van de kerk der Heilige Genoveva. Van die Kanunniken kreeg hij de helft der melk ten geschenke.³ Hij bracht ze naar Engeland over en wijdde ze aan de kerk van de Maagd aan Zee waarheen hij door een goddelijke bestiering werd gedreven.

Me.

Dat verhaal staat zeker goed op pooten.

³ De kerk gewijd aan de Heilige Genoveva, gebouwd in 499 op hare aansporing, waarin de Heilige in het jaar 521 begraven is.

Og.

Imo ne qua residere posset dubitatio, adscripta erant nomina episcoporum a suffragiis, qui lac illud invisentibus non absque munusculo tantum impartierunt relaxationis, quantum ex suo dimenso largiri possunt.

Me.

Quantum id est?

Og.

Dierum quadraginta.

Me.

Etiam apud inferos dies est?

Og.

Certe tempus est.

Og.

En opdat er geen twijfel zou kunnen overblijven waren de namen van de stemgerechtigde Bisschoppen er bij geschreven, die aan de bezoekers van de melk, welke met een niet al te klein geschenk komen, zóóveel aflat van zonden schenken, als ze naar het hun⁴ verleende vermogen kunnen geven.

Me.

En hoeveel bedraagt die?

Og.

Die aflat duurt veertig dagen.

Me.

Telt men dan in de onderwereld ook bij dagen?

Og.

Daar is ten minste ook een tijdrekening.

⁴ Door den Paus n.l.

Me.

Ubi totum hoc dimensum semel fuerint elargiti, non superest quod largiantur?

Og.

Minime. Subscatet enim subinde quod dent, ac plane diversum quiddam accidit heic atque in dolio Danaidum. Illud enim quum continenter impleatur, semper tamen inane est. Hinc si semper haurias, nihilo tamen minus est in dolio.

Me.

Si centum hominum millibus largiantur quadraginta, singuli tantundem habent?

Og.

Tantundem.

Me.

*Maar als die bisschoppen nu eenmaal 't hun geschonken aflaat-vermogen hebben weggegeven, hebben ze dan niets meer over om weg te schenken?*⁵

Og.

Ja, zeker wel! Daar borrelt nog wel weer wat zoo wat van onderen op om weg te schenken en hier gebeurt zoo precies 't tegenovergestelde van 't geen er met 't vat der Danaïden geschiedde. Terwijl dat telkens gevuld werd, liep 't altijd maar leeg; uit dit vat daarentegen kan men voortdurend putten, zonder dat er daarom iets minder in overblijft.

Me.

Als nu eens bijv. aan honderdduizend menschen veertig dagen aflaat wordt gegeven, heeft dan ieder afzonderlijk veertig dagen voor zich?

Og.

Ja.

⁵ In de vertaling van Singels is de naam Menedemus boven de bijdrage weggefallen en stelt Ogygius deze vraag niet alleen, maar beantwoordt haar bovendien.

Me.

Et si, qui ante prandium acceperunt quadraginta, rursus sub coenam poscerent quadraginta, praestone esset quod daretur?

Og.

Imo si hora eadem decies.

Me.

Utinam mihi tale scriniolum esset domi, non optarim nisi tres drachmas, modo sic scateant.

Og.

Quin optas, ut totus fias aureus, tantundem accepturus ex voto? Verum ad fabulam redeo. Addebatur et illud pii cuiusdam candoris argumentum: lac Virginis, quod aliis compluribus in locis ostendebatur, satis quidem esse venerandum, hoc tamen ceteris esse venerabilius, quod illa abraderentur a saxis, hoc ex ipsis Virginis uberibus effluxisset.

Me.

En zoo nu enkelen vóór het middageten om veertig dagen gevraagd hebben en ze komen tegen het avondeten nog eens weer om veertig, zijn er dan altijd maar weer voorhanden om ze hun te geven?

Og.

Ja zeker, ook al vroegen ze tienmaal in hetzelfde uur.

Me.

Och, had ik thuis zóó'n geldkistje; ik zou er maar enkele schellingen in wenschen, mits ze steeds maar zoo op nieuw weer opborrelden.

Og.

Waarom wensch je niet om héélemaal van goud te worden, want ten gevolge van je wensch krijg je dat toch gedaan. Maar ik keer tot mijn verhaal terug. Men voerde voor de heiligheid van de melk ook nog dit bewijs van echt vromen zin aan, dat de melk der Moedermaagd elders vertoond, wel de vereering waardig was, maar dat deze dáárom meer eer verdiende, omdat die andere melk van de rotsen was afgeschraapt, deze daarentegen zoo uit de borsten der Heilige Maagd was gevloeid.

Me.

Unde id constabat?

Og.

Oh, narrarat hoc virgo Constantinopolitana quae lac dederat.

Me.

Et illi fortasse communicarat divvs Bernardus.

Og.

Sic arbitror.

Me.

Cui natu grandi contigit gustare lac ex eadem mamma, quam suxit puer Iesus. Unde miror illum mellifluum dici potius quam lactifluum. Sed quomodo lac Virginis dicitur, quod non fluxit ex uberibus?

Me.

Hoe wist men dat zoo vast en zeker?

Og.

Wel, dat nonnetje te Constantinopel had dat gezegd, die de melk had gegeven.

Me.

En haar had de Heilige Bernard 't zeker bericht?

Og.

Ja, dat denk ik wel.

Me.

Toen deze al volwassen was viel hem de eer te beurt melk te mogen proeven uit dezelfde borst waaraan 't Kindeke Jezus gezoogd was. Daarom verwondert 't mij dat men Hem niet liever "zoo zoetvloeiend als melk" dan met zijn gewonen bijnaam "zoet als honig" noemt. Maar hoe kan men bij die andere melk spreken van melk van de Heilige Maagd, als ze niet uit Haar borsten gevloeid is?

Og.

Fluxit et illud, sed saxo, cui forte lactans insidebat, exceptum concrevit, deinde volente Deo sic multiplicatum est.

Me.

Recte. Perge.

Og.

His itaque peractis, dum paramus abitum obambulantes interim, et si quid offerretur spectatu dignum circumspectantes, rursus adsunt mystagogi: limis intuentur, digito subnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi, si fuisset audaciae satis.

Me.

Nihil ibi metuebas?

Og.

Imo faciem illis obverti sic arridens et intuens, quasi ad compellendum invitarem. Tandem unus aggressus

Og.

Die melk is óók wel uit Haar borst gekomen, maar op een rots, waarop zij toevallig zat toen ze 't Kindje de borst gaf, gevallen en gestold. Verder is die melk door een goddelijke bestiering zoo vermeerderd.

Me.

Zoo zal 't wezen. Ga door!

Og.

Terwijl wij ons hierna tot de reis gereed maken en nog zoowat heen en weer drentelen en rondkijken of er ook nog iets is, de moeite waard om bezien te worden, staan daar de kerkegidsen weer vóór ons, zien ons van ter zijde aan, wijzen met de vingers naar ons, komen aanloopen, gaan weer heen, komen weer terug, wenken en 't scheen wel of ze ons wilden aanspreken als ze maar durf genoeg hadden.

Me.

En was je toen niet bang?

Og.

Wel neen, ik draaide mijn gelaat juist naar hen toe, hen toelachend en hen aankijkend alsof ik hen wilde uitlokken om mij aan te spreken. Eén

rogat quod mihi nomen esset. Edo. Num is essem, qui
ante biennium affixisset votivam tabellam literis
Hebraicis. Fatebar esse me.

Me.
Scribis Hebraice?

Og.
Minime; sed isti, quidquid non intelligunt,
Hebraicum vocant. Mox accersitus, ut coniiicio, venit
illius collegii πρώτος ὕστερος.

Me.
Quod istuc dignitatis nomen est? Non habent
abbatem?

Og.
Non.

van hen slechts komt naar mij toe en vraagt hoe ik heet. Ik zeg mijn
naam. "Of ik het was die een paar jaar geleden dat votief-tafeltje had
opgehangen met een Hebreeuwsch opschrift." Ik zei van ja.

Me.
Kun-je dan Hebreeuwsch schrijven?

Og.
Wel neen, maar wat zij niet begrijpen, dat noemen die kerels
Hebreeuwsch. Door den een of ander gehaald (zoo vermoed ik) komt
de Eerst-laatste van 't klooster aanloopen.⁶

Me.
Wat is dat voor een waardigheid? Hebben ze daar dan geen abt?

Og.
Neen.

⁶ Zoo noemt Erasmus den monnik, die in rangorde 't dichtst bij den Prior staat.

Me.

Cur ita?

Og.

Quia nesciunt Hebraice.

Me.

Non episcopum?

Og.

Nequaquam.

Me.

Quam ob rem?

Og.

Quia Virgo pauperior etiamnum est, quam ut emat pedum ac mitram nimio venalem.

Me.

Non saltem praepositum?

Me.

Hoe dat zoo?

Og.

Omdat ze geen Hebreeuwsch verstaan, waaruit abt is afgeleid.

Me.

En geen bisschop ook?

Og.

Ook al niet.

Me.

Waarom dat?

Og.

Omdat de Heilige Maagd daar te arm is om een bisschopsstaf en een mijter te koopen, die veel te duur zijn.

Me.

Ook misschien geen Hoofd?

Og.

Ne id quidem.

Me.

Quid obstat?

Og.

Quia praepositus dignitatis est nomen, non sanctimoniae. Et ideo canonicorum collegia nomen abbatis reiiciunt, praepositi libenter amplectuntur.

Me.

Atqui πρῶτον ὕστερον antehac audivi nunquam.

Og.

Nae tu magnopere rudis es grammatices.

Og.

Ook dat niet.

Me.

Welk beletsel is daartegen?

Og.

Omdat Hoofd een titel is voor een waardigheid, niet een titel van vroomheid. Om die reden verwerpen ook de kapittels der Kanunniken den titel van abt, maar nemen ze dien van Eerst-laatste graag aan.

Me.

Maar ik had toch dien naam van Prior (in dien zin) nooit te voren gehoord.

Og.

Ja, maar je bent op 't gebied van de grammatica ook tamelijk slecht thuis.

Me.

Ὑστερόπρωτον novi in tropis.

Og.

Tenes. Hic, qui priori proximus est, prior est posterior.

Me.

Suppriorem dicis.

Og.

Is me salutavit satis humaniter. Narrat quantopere sudatum sit a multis, ut versus eos legerent, quot frustra extersa perspicilla. Quoties advenisset aliquis vetustus Theologiae aut Iuris Doctor, adductus est ad tabellam, alius dicebat esse literas Arabicas, alius ficticias. Tandem repertus est qui legeret titulum. Is descriptus erat verbis ac literis Romanis, sed maiusculis; Graeci versus erant descripti Graecis

Me.

Nu ja in 't taalgebruik ken ik wel een figuur "eerst-laast" geheeten.⁷

Og.

Precies. Hij die hier 't naast is na den Prior van 't klooster, is de Prior die volgt.

Me.

Ge bedoelt dus eigenlijk den Onder-prior?

Og.

Deze groette mij nog al beleefd. Hij vertelt mij hoeveel moeite 't den monniken gekost had, die regels van mij te lezen: hoeveel brillen er vergeefs op waren afgeveegd. Zoo dikwijls de een of andere oude doctor in de godgeleerdheid of in de rechten bij hen was gekomen, was hij vóór de votieftafel gebracht: de een zei dat 't arabische letters waren, de ander verklaarde: "'t zijn maar verzonnen letters." Eindelijk was er een gevonden die het opschrift had kunnen lezen. Dit was geschreven met latijnsche woorden en latijnsche letters; maar ... met hoofdletters.

⁷ Men noemt zoo een opsomming van feiten in een volgorde, die de omgekeerde is van hetgeen in werkelijkheid plaats vindt. Bijv. bij Vergilius, *Aeneis* I 179. "Zij maken zich gereed het graan op 't vuur te bakken en 't op den steen stuk te stooten;" in werkelijkheid gaat het stukstooten vooraf aan het bakken.

maiusculis, quae prima specie videntur referre
maiusculas Latinas. Rogatus descripsi sententiam
carminum Latine, verbum verbo reddens. Huius
opellae quum praemiolum oblatum constanter
recusarem, affirmans nihil esse tam arduum quod in
Virginis sanctissimae gratiam non essem cupidissime
facturus, etiam si literas iuberet illinc perferre
Hierosolymam.

Me.

Quid opus te grammatophoro, quum illi tot angeli
adsint a manibus atque a pedibus?

Og.

Ille protulit e crumena ligni fragmentum defectum e
trabe, in qua Virgo mater visa est consistere. Odor
mirus protinus arguebat esse rem oppido sacram. Ego
vero tam insigne munus pronus et nudato capite
summa cum veneratione terque quaterque
exosculatus reposui in crumenam.

De Grieksche verzen waren met Grieksche hoofdletters geschreven die
op het eerste gezicht op latijnsche hoofdletters gelijken. Op zijn
verzoek schreef ik den zin van de versregels in 't Latijn er onder, ze
woord voor woord vertalend. Ik weigerde nadrukkelijk voor deze
geringe moeite een cadeautje aan te nemen dat men mij aanbood,
terwijl ik verzekerde dat mij nooit iets te bezwaarlijk zou zijn, dat ik
niet ter wille van de allerheiligste Moeder Gods met bereidwilligheid
zou doen, ja al gaf Ze mij ook een brief van hier naar Jeruzalem te
brengen.

Me.

Och kom! waarvoor zou Zij u als brievenbesteller noodig hebben, daar
Zij immers zooveel engelen als lijfbedienden tot Haar dienst heeft?

Og.

Hij haalde uit zijn tasch een stukje hout voor den dag, afgezaagd van
een balk waarop men de Heilige Maagd had zien staan. Een
verwonderlijk sterke lucht duidde onmiddellijk aan dat 't iets bijzonder
heiligs was. Ik boog mij diep neer en kuste met den grootsten eerbied
met ontbloot hoofd het kostelijk geschenk dat ik in mijn tasch stak.

Me.

Licetne videre?

Og.

Per me quidem licebit; ceterum, si ieiunus non es aut si nocte proxima fuit tibi res cum uxore, non suaserim ut videas.

Me.

Ostende, nihil periculi.

Og.

En tibi.

Me.

O te beatum isto munere.

Og.

Ego, ne sis insciens, non permutarim hoc tantillum fragmentulum cum universo auro Tagi. Includam auro, sed sic ut per crystallum pelluceat. Tum hysteroprotus, ubi me videt tam religiose gestientem

Me.

Mag ik het eens zien?

Og.

Wat mij betreft, graag. Maar als je niet nuchter bent, of als je in den afgelopen nacht intiem met je vrouw geweest bent, dan zou ik je niet raden om 't te bekijken.

Me.

Laat maar zien, er is geen gevaar.

Og.

Nu, daar dan.

Me.

Wat ben jij een geluksvogel met zóó'n geschenk!

Og.

Ja, Menedemus, ik wil 't je wel bekennen: ik zou dat kleine stukje hout niet willen ruilen voor al het goud van den Taag. Ik zal het in goud laten vatten, maar zóó, dat men 't door een glazen deksel heen, kan zien. Toen de Onder-prior nu zag dat ik zoo van godsdienstigen eerbied

eo munusculo, iudicans non indignum, cui maiora quoque committerentur, rogat, num quando vidissem secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit, non tamen ausus sum percontari quae diceret secreta Virginis. Siquidem in rebus tam sacris etiam linguae lapsus non vacat periculo. Nego me vidisse, sed videndi cupidissimum esse dico. Inducor iam velut afflatus numine. Accenditur una atque altera teda cerata, ostenditur imaguncula nec magnitudine nec materia nec opere praecellens, sed virtute pollens.

Me.

Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Christophorum Lutetiae non hamaxiaeum aut colossaeum, sed monti iusto parem, nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim.

Og.

Ad pedes Virginis est gemma, cui nondum apud

voor dit geschenk vervuld was, dacht hij zeker dat ik iemand was die wel verdiende in nog gewichtiger dingen ingewijd te worden. Hij vroeg mij dus of ik soms 't meer verborgene der Heilige Maagd al gezien had. Die woorden maakten diepen indruk op mij. Ik durfde evenwel niet vragen welke verborgenheden hij bedoelde. Immers in zulke heilige zaken kan zelfs de minste verspreking al kwaad stichten. Ik zei dus van neen, maar dat ik bijzonder verlangend was het te zien. Nu werd ik als een door God bezielde, binnengeleid. Een paar waskaarsen worden aangestoken. Ze toonen me een beeldje, dat noch door grootte, noch door de stof waarvan 't gemaakt was, noch door kunstschoon iets merkwaardigs had, maar dat groote kracht scheen te bezitten door zijn heerlijke eigenschappen.

Me.

De grootte doet er weinig toe, waar het geldt de kracht om wonderen te doen. Te Parijs heb ik den Heiligen Christoffel gezien: groot en reusachtig was hij als een bakbeest, neen als een echte berg, maar voor zoo ver ik heb kunnen vernemen heelemaal niet beroemd door wonderen die hij deed.

Og.

Aan de voeten van de Heilige Maagd ligt een edelsteen waarvoor bij

Latinos aut Graecos nomen inditum; Galli a bufone dederunt nomen, eo quod bufonis effigiem sic exprimat, ut nulla ars idem possit efficere. Quoque maius est miraculum, pusillus est lapillus, non prominet bufonis imago, sed in ipsa gemma velut inclusa pellucet.

Me.

Fortassis imaginantur bufonis similitudinem, quemadmodum insecta silicis stirpe imaginamur aquilam. Et quemadmodum pueri quid non vident in nubibus? dracones ignem spirantes, montes igni candentes, armatos concurrentes.

Og.

Imo, ne sis nesciens, nullus bufo vivus eidentius exprimit seipsum quam illic erat expressus.

Me.

Hactenus pertuli fabulas tuas, posthac alium quaere, cui persuadeas de bufone.

Grieken en Romeinen nog geen naam bestaat. De Franschen hebben hem een naam gegeven naar 't woord "padde" omdat hij zóó precies op een pad lijkt, dat men hem met alle kunstvaardigheid niet zoo zou kunnen namaken. Om het wonder nog grooter te maken is de steen maar heel klein. De figuur van de padde steekt er niet boven uit, maar ligt als 't ware doorschijnend in den steen opgesloten.

Me.

Misschien verbeeldt men zich wel de figuur van een padde te zien, zooals men zich wel voorstelt in een doorgeslagen keisteen den vorm van een arend te zien en zooals kinderen God weet wat voor voorstellingen in de wolken uitvinden: vuurspuwende draken, gloeiende vulkanen, strijdende legers.

Og.

Neen, neen, ik stel er prijs op dat je 't weet: geen levende pad lijkt meer op een pad dan deze die hierin is afgedrukt.

Me.

Zeg eens, tot nog toe heb ik je verhaaltjes geduldig aangehoord, maar zoek nu in 't vervolg een ander om hem wat wijs te maken van je padden.

Og.

Nihil mirum est, Menedeme, te sic affectum esse.
Nec mihi quisquam persuasurus erat, etiam si totus
ordo theologorum asseverasset, nisi his oculis, hisce
inquam oculis, vidissem, intuitus essem,
comperissem. Sed interim mihi videris satis incurius
rerum naturalium.

Me.

Quam ob rem? quia non credo volare asinos?

Og.

An non vides quam ludat artifex natura in omnium
rerum coloribus ac formis exprimendis, quum aliis
quidem in rebus, sed praecipue in gemmis? deinde
quam admirandas vires gemmis illis indiderit, prorsus
incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis
fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum a
magnete attrahi et rursus ab eodem depelli sine
contactu, nisi vidisses oculis?

Og.

't Is volstrekt geen wonder, Menedemus, dat je ongeduldig wordt. Ook
ik zou 't me niet hebben laten wijsmaken, al was de heele theologische
faculteit 't mij komen aanpraten, maar ik heb 't met mijn eigen oogen,
mijn eigen oogen, zeg ik, gezien, bekeken, aanschouwd, als waarheid
bevonden. Maar intusschen dunkt me dat je niet erg veel hart hebt voor
de natuurlijke historie.

Me.

Hoe dat zoo? Omdat ik niet wil gelooven dat ezels kunnen vliegen?

Og.

Maar zie je dan niet, hoe kunstig de natuur haar spel speelt met kleuren
en allerlei gestalten en vormen, zoowel in andere substanties als
voornamelijk in de edele steenen? Verder, welk een
bewonderenswaardige krachten zij heeft gelegd in die steenen, haast
ongeloofelijk, wanneer niet de ondervinding ze ons van nabij
bevestigde? Zeg eens: zou je 't gelooven, dat 't ijzer door de magneet
wordt aangetrokken, ook al wordt het nog niet eens aangeraakt en dat
het ook door 't ijzer, zonder aanraking wordt afgestooten, als je 't niet
met je eigen oogen hadt gezien?

Me.

Profecto nunquam, etiam si decem Aristoteles hoc mihi deierassent.

Og.

Ne protinus igitur fabulosum clames, si quid audis nondum experimento compertum. In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem, in chalazia grandinis et speciem et rigorem, etiam si coniciias in medium ignem; in smaragdo profundas ac pellucas maris undas; carcinias cancri marini speciem imitatur, echites viperarum, scarites scari piscis, hieracites accipitris, geranites gruis collum effictum exhibet, aegophthalmus caprinum oculum ostendit; est qui suillum, est qui tres simul hominis oculos; lycophthalmus lupi pingit oculum quatuor coloribus, rutilo et sanguineo, in medio nigrum candido cingitur; cyameam nigram si aperias, fabam in medio reperies; dryites truncum arboris effingit et ligni in modum ardet quoque; cissites et narcissites hederam pingit, astrapias fulminis radios e medio candido seu cyaneo iaculatur; phlegontites incendium intus

Me.

Neen nooit, al hadden ook tien Aristotelessen 't mij bezworen.

Og.

Well then, don't say every Thing's a Fable that has not fallen within the Compass of your Experience. We find the Figure of a Bolt in a Thunder-Stone; Fire in the Carbuncle; the Figure of Hail, and the Coldness of it in the Hail-Stone, nay, even tho' you throw it into the Midst of the Fire; the deep and transparent Waves of the Sea in the Emerald; the Carcinias imitates the Figure of a Sea-Crab; the Echites of a Viper; the Scarites of a Gilt-Head; the Theracites of a Hawk; the Geranites shews you the figur'd Neck of a Crane; the Aegophthalmus shews the Eye of a Goat; and some shew that of a Hog, and another three Human Eyes together; The Lycophthalmus paints you out the Eye of a Wolf in four Colours, fiery and bloody, and in the Middle, black encompassed with white; if you open the black Cyamea, you will find a Bean in the Middle; the Dryites represents the Trunk of a Tree, and burns like Wood; The Cissites and Narcissites represent Ivy; the Astrapias darts forth Rays of Lightning out of the Midst of white or blue; the Phlegontites shews a Flame within, that does not come out; in the Anthracitis you may see certain Sparks running too and fro; the

ostendit, quod non exeat; in anthracitide videas
scintillas quasdam discurrere, crocias croci colorem
reddit, rhodites rosae, chalcites aeris, aetites aquilam
exprimit, cauda candicante; taos pavonis picturam
habet, chelidonia aspidis, myrmicites innatam habet
formicae repentis imaginem, cantharias scarabeum
totum exprimit, scorpites scorpion mire depingit.
Sed quid ego haec persequor quae sunt innumera,
quum nulla sit naturae pars vel in elementis vel in
animantibus vel in plantis, quam illa veluti lasciviens
non expresserit in gemmis? Miraris in hac gemma
bufonem expressum?

Me.

Miror naturae tantum esse otii, ut sic ludat omnium
rerum imitatione.

Og.

Voluit exercere curiositatem humani ingenii nosque
vel sic ab otio propellere. Et tamen quasi nihil sit quo

*Crocias represents the Colour of Saffron; the Rhodites that of a Rose;
the Chalcites of Brass; the Aetites the Figure of an Eagle, with a white
Tail; the Taos represents a Peacock; the Chelidonia an Asp; the
Mermecites has the Image of a creeping Pismire growing within it; the
Cantharias shews a perfect Beetle; and the Scorpites admirably
decyphers a Scorpion. But why should I proceed to recount that which
is innumerable, when there is no Part of Nature, either in Elements,
Animals, or Plants, which Nature, as it were to sport herself, does not
give us some Resemblance of in Stones? And do you then admire that
the Form of a Toad is represented in the Bufonites?*⁸

Me.

Het komt mij alleen maar vreemd voor, dat de natuur zóóveel vrijen tijd
heeft om uit de grap allerlei voorwerpen na te bootsen.

Og.

Wel, ze wilde de weetgierigheid van de menschen opwekken en ons
zóó van niets-doen afhouden. En toch, alsof er niets ware waarmee wij

⁸ Omdat het één en ander ontbreekt in de Nederlandse vertaling, is hier voor de Engelse vertaling gekozen. Erasmus, '[The Religious Pilgrimage](#)', II 22-23.

fallamus taedium temporis, insanimus in moriones, in
aleas, in praestigiarum ludibria.

Me.

Verissima praedicas.

Og.

Addunt quidam non leves hoc gemmarum genus, si
admoveas aceto, innatare, motis etiam membris.

Me.

Cur bufonem addunt Virgini?

Og.

Quia haec spurcitiem omnem, virulentiam, fastum,
avariciam et quicquid est terrenarum cupiditatum
vicit, calcavit, extinxit.

Me.

Vae nobis, qui tantum bufonum geramus in pectore.

onzen tijd konden dooden, zijn we dol verzot op hansworsten,
dobbelsteen en goochelaars.

Me.

Je hebt groot gelijk.

Og.

Sommige goed betrouwbare menschen willen beweren dat als je op dit
soort van steenen azijn giet, ze daarin gaan zwemmen en zelfs de
pooten bewegen.

Me.

En waarom brengen ze nu juist een padde bij de Heilige Maagd te pas?

Og.

Omdat Zij alle vuilheid en giftigheid, alle laatdunkendheid en hebzucht,
al wat er verder aan begeerlijkheden des vleezes te vinden is, heeft
overwonnen, onder den voet heeft getreden, heeft uitgedoofd.

Me.

Wee ons! dat wij zooveel padden in ons binnenste dragen.

Og.

Puri erimus, si sedulo colamus Virginem.

Me.

Quomodo gaudet coli?

Og.

Gratissimum illi cultum praestiteris, si fueris imitatus.

Me.

Numero dixisti, sed istuc perdifficile est.

Og.

Est sane, sed idem pulcherrimum.

Me.

Age, perge quod coeperas.

Og.

Rein zullen we worden, wanneer wij volijverig de Heilige Maagd eeren.

Me.

Hoe wordt zij het liefst geëerd?

Og.

Ge zult Haar de schoonste hulde brengen, wanneer gij Haar in 't goede nastreeft.

Me.

Ge zegt dat zoo kort en krachtig, maar het is hoogst moeilijk.

Og.

Zeker is het dat. Maar tevens is het zeer schoon.

Me.

Kom ga nu weer verder met je verhaal.

Og.

Deinde commonstrat aureas argenteasque statuas:
Haec, inquit, mere aurea est, haec argentea inaurata;
addit singulis pondus, pretium ac doni auctorem.
Quum ad singula mirabundus gratularer Virgini tam
beatam opulentiam; mystagogus: Quoniam, inquit,
video te pium spectatorem, non arbitror aequum, ut te
quicquam celem, videbis quae Virginis sunt
secretissima, simulque depromit ex ipso altari
mundum rerum admirabilium, cuius singulas partes si
pergam recensere, dies hic non suffecerit narrationi.
Sic illa sane peregrinatio mihi felicissime cessit.
Expletus sum affatim spectaculis et hoc inaestimabile
donum mecum aufero, pignus ab ipsa Virgine datum.

Me.

Nullumne fecisti periculum, quid valeat lignum
tuum?

Og.

Verder liet hij mij gouden en zilveren beeldjes zien. Van 't ééne zei hij, dat 't van massief goud was, van 't andere van verguld zilver; hij vertelde er ook bij van elk stuk het gewicht, de waarde, den naam van den schenker. Toen ik bij ieder stuk mijn bewondering toonend de Heilige Maagd om haar grooten rijkdom geluk wenschte, zei mijn geleider: "Ik zie dat gij een vroom bewonderaar zijt en daarom reken ik het mij tot plicht niets voor u verborgen te houden. Ik zal u het allergeheimste laten zien wat de Heilige Maagd bezit. En tegelijk haalde hij van binnen uit 't altaar zelf een schat van bewonderenswaardige zaken voor den dag. Als ik ze alle één voor één wilde gaan opnoemen dan zou een dag niet genoeg zijn om ze op te tellen. Zoo liep dus die bedevaart voor mij al heel gelukkig af. Ik heb naar hartelust mijn oogen kunnen verzadigen aan 't zien van allerlei moois en ik breng bovendien deze onschatbare gift mee naar huis, een pand mij door de Heilige Maagd zelve geschonken.

Me.

Heb je nog niet eens geprobeerd hoe groot de wonderkracht is van je stuk hout?

Og.

Feci. In diversorio quodam ante triduum reperi quendam mente captum, cui iam parabantur vincula, lignum hoc suppositum est illius ceruicali clam ipso, obdormiit somno profundo pariter ac proluxo. Mane surrexit integrae mentis.

Me.

Non fuerat phrenesis, sed paroenia fortassis. Huic malo solet mederi somnus.

Og.

Quum libebit iocari, Menedeme, fac aliam tibi quaeras materiam; in divos iocis ludere nec pium est nec tutum. Imo vir ipse narrabat sibi in somnis apparuisse mulierem admiranda specie, quae poculum ipsi porrexerit.

Me.

Elleborum, opinor.

Og.

Zeker heb ik dat. Een dag of drie geleden trof ik in een herberg een krankzinnige aan, die men reeds de boeien wilde aanleggen. Zonder dat hij 't merkte hebben we hem dit stuk hout onder zijn hoofdkussen gelegd. Hij viel in een diepen en langdurigen slaap: den volgenden morgen stond hij op, geheel genezen, geheel bij zijn verstand.

Me.

Dan zal 't geen krankzinnigheid geweest zijn, maar een gewone roes. Voor die ziekte is slaap 't beste geneesmiddel.

Og.

Als je wilt schertsen, Menedemus, dan moet je dit over andere dingen doen. Den draak te steken met de Heiligen is goddeloos en gewaagd. 'k Zal je nog meer zeggen! De man zelf vertelde dat hem in den droom een vrouw van verwonderlijke schoonheid was verschenen die hem een beker voorhield.

Me.

Met nieskruid zeker.

Og.

Istuc incertum est, illud certissimum, hominem mentis esse compotem.

Me.

Praeteristi Thomam Cantuariensem archiepiscopum?

Og.

Minime gentium. Nulla peregrinatio religiosior.

Me.

Audire gestio, nisi molestum est.

Og.

Imo te quaeso, ut audias. Cantium dicitur ea pars Angliae quae Galliam et Flandriam spectat. Huius metropolis est Cantuaria. In ea sunt duo monasteria pene contingua, utrumque Benedictinos habet. Id quod habet divi Augustini titulum videtur antiquius; hoc quod nunc appellatur divi Thomae, sedes Archiepiscopi fuisse videtur, ubi cum paucis electis

Og.

Dat weet ik niet. Maar wèl weet ik, dat de man weer geheel bij zijn zinnen was.

Me.

Heb-je Thomas, den Aartsbisschop van Canterbury geen bezoek gebracht?

Og.

Wel zeker. Geen bedevaart deed ik met grooter nauwgezetheid.

Me.

Nu, dat zou ik graag eens willen hooren, als 't je niet te lastig is.

Og.

Zeker niet: ik vind het juist prettig als je er naar hooren wilt. Kent is dat deel van Engeland dat tegenover Frankrijk en Vlaanderen ligt. Canterbury is er de hoofdstad van. Daar bevinden zich twee kloosters in de stad zoowat naast elkaar gelegen: in beide wonen Benedictijner monniken. 't Klooster dat naar den Heiligen Augustinus heet is 't oudste. 't Andere dat aan Sint Thomas gewijd is, schijnt de zetel van den Aartsbisschop geweest te zijn, waar hij in gezelschap van enkele

monachis vitam ageret; quemadmodum et hodie praesules habent aedes ecclesiae contiguas, sed ab aedibus reliquorum canonicorum semotas. Olim enim fere tum episcopi tum canonici monachi erant, id arguunt manifesta rerum vestigia. Templum autem divo Thomae sacrum tanta maiestate sese erigit in coelum, ut procul etiam intuentibus religionem incutiat. Itaque nunc suo splendore vicini luminibus officit et locum antiquitus religiosissimum velut obscurat. Turres sunt ingentes duae procul veluti salutantes advenas miroque nolarum aenearum boatu, longe lateque regionem vicinam personantes. In vestibulo templi, quod est ad austrum, stant saxo sculpti tres armati, qui manibus impiis virum sanctissimum trucidarunt. Addita sunt gentis cognomina: Tusci, Fusci, Beri.

Me.

Cur tantum honoris habetur impiis?

monniken zijn leven sleet, zooals ook nu nog de Superieuren van 't klooster een huis hebben, wel grenzend aan 't klooster, maar toch afgescheiden van de huizen der overige Kanunniken. Oudtijds toch leidden zoowel bisschoppen als ook Kanunniken zoowat een monnikenleven. Duidelijke sporen zijn daarvan nog te zien. De kerk aan Sint Thomas gewijd, verheft zich zóó majestueus ten hemel, dat ze, ook al zien we haar maar van verre, toch al grooten indruk maakt. En ziet men ze van dichtbij, dan worden onze oogen door haar glans en luister verblind en ze verdonkert om zoo te zeggen alles, wat zich in die van oudsher zoozeer vereerde plaats bevindt. De Kerk heeft twee hooge torens, die als het ware uit de verte de vreemdelingen groeten en het prachtig gegalm van haar bronzen klokken wijd en zijd in den omtrek doen weerklinken. In het vóórportaal van de kerk, dat op 't Oosten ligt, staan in steen gehouwen, drie gewapende mannen, die met misdadige hand den allerheiligsten bisschop ombrachten. De namen van hun geslacht zijn er bij gevoegd: Tuscus, Fuscus en Berry.

Me.

Waarom wordt aan die schurken zooveel eer bewezen?

Og.

Videlicet idem honoris habetur iis quod habetur
Iudae, Pilato, Caiphae, cohorti militum sceleratorum,
quos operose sculptos vides in auratis altaribus.
Adduntur cognomina, ne quis posthac usurpet gloriae
caussa. Ingeruntur oculis, ne quis aulicus posthac
iniiciat manus vel in episcopos vel in possessiones
Ecclesiae. Nam tres illi satellites a peracto facinore
versi sunt in rabiem, nec reddita mens est, nisi
implorato Thomae sanctissimi favore.

Me.

O perpetuam martyrum clementiam.

Og.

Ingressis aperit sese spatiosa quaedam aedificii
maiestas. Ea pars quoslibet recipit.

Me.

Nihilne illic visendum?

Og.

Hun wordt natuurlijk dezelfde eer bewezen als aan Judas, Pilatus,
Caiaphas en aan de bende hunner booswichten van soldaten die men
overal mooi gebeeldhouwd op de vergulde altaren kan zien. Hun namen
staan er bij vermeld, om te maken dat nooit iemand die namen voortaan
eershalve zal dragen. Hun beelden worden hier onder de oogen van het
publiek gebracht, opdat geen hoveling ooit meer de handen sla aan een
bisschop of aan de bezittingen der kerk. Want die drie trawanten zijn na
't volbrengen van het schelmstuk krankzinnig geworden en ze hebben
hun verstand slechts teruggekregen op voorbede van Sint Thomas.

Me.

Wat zijn die martelaren toch oneindig in hun goedmoedigheid!

Og.

Bij 't binnentreden vertoont zich de ruimte van de kerk in al haar
machtige werking. Dat voorste deel is toegankelijk voor iedereen.

Me.

Is daar niets te zien?

Og.

Nihil praeter structurae molem et libros aliquot columnis affixos, in quibus est Evangelium Nicodemi et sepulchrum nescio cuius.

Me.

Quid deinde?

Og.

Cancelli ferrei sic arcent ingressum, ut conspectum admittant eius spatii, quod est inter extremam aedem et chori quem vocant locum. Ad hunc conscenditur multis gradibus, sub quibus testudo quaedam aperit ingressum ad latus septentrionale. Illic ostenditur altare ligneum divae Virgini sacrum, pusillum nec ulla re visendum, nisi monumento vetustatis, luxum hisce temporibus exprobrantis. Illic vir pius dicitur extremum vale dixisse Virgini, quum mors immineret. In ara est cuspis gladii, quo praefectus est vertex optimi praesulis ac cerebrum confusum, videlicet quo mors esset praesentior. Huius ferri sacram rubiginem amore martyris religiose sumus

Og.

Niets dan den omvang van den bouw en enkele boeken die aan de kolommen vastliggen met het Evangelie van Nicodemus en verder 't graf van den een of ander.

Me.

En wat verder?

Og.

Dan heeft men er een ijzeren hekwerk dat wel den toegang afsluit, maar toch den doorkijk toelaat op de ruimte, welke tusschen 't achterste gedeelte van de kerk en 't zoogenaamde koor ligt. Daarheen klimt men langs verscheidene treden op, onder welke een soort van koepelgewelf den toegang geeft tot den noordelijken vleugel van de kerk. Men toont er een houten altaar aan de Heilige Maagd gewijd, klein en om geen andere reden bezienswaardig dan om zijn ouderdom — als een protest tegen de weelde van dezen tijd. Dáár (zegt men) heeft de vrome man zijn afscheidsgroet aan de Heilige Maagd gebracht, toen de dood hem zou treffen. Op 't altaar bevindt zich de punt van het zwaard waarmee de schedel van den braven kerkvoogd is verbrijzeld en zijn hersens zijn verpletterd, om den dood des te meer te bespoedigen. De heilige roestplekken op dit staal hebben we uit liefde voor den Martelaar

exosculati. Hinc digressi subimus cryptoporticum. Ea habet suos mystagogos. Illic primum exhibetur calvaria martyris perforata, reliqua tecta sunt argento, summa cranii pars nuda patet osculo. Simul ostenditur plumbea lamina, Thomae Acrensis titulum habens insculptum; pendent ibidem in tenebris indusia cilicina, cingula subligariaque, quibus antistes ille subigebat carnem suam, ipso aspectu horrorem incutientia nobisque mollitiem ac delicias nostras exprobrantia.

Me.

Fortassis et monachis ipsis.

Og.

Istac de re nec affirmare possum nec negare. Ne refert quidem mea.

Me.

Vera narras.

eerbiedig gekust. Van daar betraden wij de onderaardsche kerk of krypt. Ook dáár vindt men weer geleiders: men ziet er in de allereerste plaats den gekloofden schedel van den Martelaar. De geheele schedel is bedekt met zilver, uitgezonderd 't bovenste deel van de kruin, die opengelaten is, om ze te kunnen kussen. Tevens toont men er een looden plaatje, waarop de naam is gegraveerd van Thomas uit Acra. In 't duister hangen daar de haren hemden, de gordels en de onderkleeren waarmee de Bisschop zijn lichaam kwelde en kastijdde en bij wier aanschouwen men reeds een rilling voelt opkomen, terwijl ze ons onze tegenwoordige verwijfdheid en weelde verwijten.

Me.

Misschien mogen de monniken dat óók wel doen.

Og.

Dat waag ik niet te beslissen: 't gaat mij trouwens ook niet aan.

Me.

Je hebt gelijk.

Og.

Hinc redimus in chori locum. Ad latus septentrionale reserantur arcana, dictu mirum, quantum ossium illinc prolatum sit, calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia, quibus omnibus adoratis fiximus oscula, nec erat futurus finis, nisi qui mihi tum comes erat eius peregrinationis parum commodus interpellasset ostentandi studium.

Me.

Quis iste?

Og.

Anglus erat nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, sed minus affectus erga partem hanc religionis quam ego volebam.

Me.

Viclevita quispiam, opinor.

Og.

Van daar keerden wij terug naar 't koor. Aan den noordkant heeft men de relikwieën opgeborgen. Hemel! Wat een gebeente wordt dáár voor den dag gebracht! Schedels, kinnebakken, tanden, handen, vingers, heele armen. Aan allen brachten wij onze eerbiedige hulde en kusten ze. Er zou geen eind aan gekomen zijn, wanneer niet mijn reisgezel die voor zoo'n pelgrimstocht een weinig geschikt personage was, een spaak in 't wiel had gestoken bij dien overgrooten ijver om met relikwieën te pronken.

Me.

Wie was dat?

Og.

Een Engelschman, Grafianus Pullus, een ontwikkeld en vroom man, maar op 't punt van godsdienst wat minder gevoelig dan ik wel zou gewild hebben.

Me.

Misschien wel een aanhanger van John Wicleff?

Og.

Non arbitror, etiam si libros illius legerat, incertum unde nactus.

Me.

Is offendit mystagogum?

Og.

Prolatum est brachium adhuc carnem habens sanguinolentam. Huius osculum exhorruit ac vultu quoque taedium quoddam prae se ferebat. Mox sua recondidit mystagogus. Hinc spectavimus altaris tabulam et ornamenta, mox quae sub altari fuerant recondita, opulenta omnia: diceret Midam et Croesum fuisse mendicos, si spectares vim auri atque argenti.

Me.

Heic nihil osculorum?

Og.

Non, sed aliud votorum genus tetigit animum meum.

Og.

Neen, dat geloof ik niet. Hij had diens boeken wel gelezen, maar waarvandaan hij die had, weet ik niet.

Me.

En beledigde hij jelui geleider?

Og.

Er werd een arm voor den dag gehaald waaraan nog een stuk bloedig vleesch zat. Hij toonde zijn afgrijzen om dien arm te kussen en op zijn gezicht was duidelijk afkeer te lezen. De geleider bergde dan ook zijn zaakjes spoedig op. Verder bezagen wij 't altaarblad en de sieraden en alles wat onder het altaar werd bewaard, alles even prachtig. Als je die macht van goud en zilver hadt gezien, dan zou je zeggen dat Midas en Croesus daarbij vergeleken bedelaars waren.

Me.

Viel daar niets te kussen?

Og.

Neen, maar een ander soort van godsdienstige verzuchting uitte ik daar.

Me.

Quodnam?

Og.

Suspirabam domi meae nihil esse talium reliquiarum.

Me.

Sacrilegum votum!

Og.

Fateor, et supplex veniam precatus sum a divo priusquam pedem efferrem templo. Post haec ducimur in sacrarium. Deus bone, quae illic pompa vestium holosericarum, quae vis candelaborum aureorum! Ibidem vidimus pedum divi Thomae. Videbatur arundo lamina argentea obvestita, minimum erat ponderis, nihil operis, nec altius quam usque ad cingulum.

Me.

*Wat dan?*⁹

Og.

Ik verzuchtte, dat ik bij mij thuis geen enkele van dergelijke relikwieën bezat.

Me.

Een goddelooze verzuchting.

Og.

Ik moet bekennen dat je gelijk hebt en ik heb dan ook God om vergiffenis gevraagd vóór ik mijn voeten uit de kerk gelicht had. Daarna kwamen we in de sacristij. Goede God! wat een pracht van zijden kleeren, wat een kostbare gouden luchters! Daar zagen we ook den bisschopsstaf van den Heiligen Thomas. Het leek wel een riet met zilveren plaatjes beslagen: hij was heel licht, er was in 't geheel geen kunst aan te zien, hij kwam mij niet hooger dan tot aan den gordelriem.

⁹ In de Nederlandse vertaling van Singels, zegt Ogygius hier onmiddellijk wat hij verzuchtte en ontbreekt de vraag van Menedemus. De vertaling hier volgt het Latijn.

Me.

Nulla crux?

Og.

Nullam vidi. Ostensum est pallium, holosericum quidem, sed crasso filo, nullo auro gemmisve insigne. Aderat et sudarium sudoris ex collo contracti manifestasque sanguinis notas retinens. Haec vetustae frugalitatis monumenta libenter sumus exosculati.

Me.

Ista non ostenduntur quibuslibet?

Og.

Nequaquam, o bone.

Me.

Unde tibi tantum est habitum fidei, ut nihil arcani celaretur?

Me.

Was er geen kruis bij?

Og.

Ik heb er ten minste geen kruis aan gezien. Wel werd ons een mantel van hem getoond, geheel van zijde, maar grof van draad, zonder eenig versiersel van goud of kostbare steenen. Ze lieten er ook een zakdoek zien met nog duidelijk zichtbare sporen van het zweet aan den hals afgeveegd, zelfs met bloeddruppels er bij. Die herinneringen aan ouden eenvoud kusten wij van harte gaarne.

Me.

Wordt dat alles niet aan ieder die 't maar zien wil, getoond?

Og.

Neen, waarachtig niet, waarde heer!

Me.

Hoe kwam 't dan dat men in u zóóveel vertrouwen stelde, dat men voor u niets geheim hield?

Og.

Erat mihi nonnihil noticiae cum R. P. Gulielmo Waramo archiepiscopo. Is me tribus verbis commendavit.

Me.

Ex multis audio virum singulari praeditum humanitate.

Og.

Quin potius dicas ipsam esse humanitatem, si noris. Iam ea doctrina, ea morum sinceritas, ea vitae pietas, ut nullam absoluti praesulis dotem in eo desideres. Ab his igitur deducimur ad superiora. Nam post altare summum, rursus velut in novum templum ascenditur. Illic in sacello quodam ostenditur tota facies optimi viri inaurata multisque gemmis insignita. Heic casus quidam inopinatus pene totam illam meam felicitatem interturbavit.

Me.

Exspecto quid mali dicas.

Og.

Wel, ik had kennis aan den eerwaarden vader, den Aartsbisschop Willem Warham. Deze had mij met een enkel woord aanbevolen.

Me.

Van verscheidene personen heb ik gehoord dat hij een man is van buitengemeene wellevendheid.

Og.

Zeg liever dat hij de beleefdheid in eigen persoon is, als je hem goed kent. Hij is zóó geleerd, zóó eenvoudig van karakter, zóó echt vroom van levenswandel, dat hij al de eigenschappen bezit van een waar kerkvorst. Door hem nu werden we naar 't hooger gelegen deel van de kerk gebracht. Want achter het altaar klimt men weer als tot een tweede kerk op. Daar wordt in een kapelletje 't geheele gelaat van den Heiligen Thomas, verguld en met veel steenen versierd, getoond. Maar een onverwacht toeval vergalde bijkans al ons genoegen.

Me.

Ik ben nieuwsgierig te hooren wat voor een ongeluk je ons vertellen

Og.

Heic minimum iniit gratiae comes meus Gratianus. Is a precatiuncula rogavit mystagogum assessorem: Heus, inquit, bone pater, verumne est quod audio, Thomam dum viveret fuisse benignissimum erga pauperes? Verissimum, inquit ille. Coepitque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus: Non arbitror eum affectum in illo mutatum esse, nisi forte in melius. Assensus est mystagogus. Rursum ille: Quum igitur vir sanctissimus tam liberalis fuerit in egenos, quum adhuc pauper esset et ipse praesidiis pecuniarum egeret ob corpusculi necessitatem, an non putas aequo animo laturum nunc, quum tam opulentus sit nec ullius egeat, si qua mulier pauperula domi habens liberos famelicos aut filias ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes aut maritum morbo decumbentem omnibusque praesidiis destitutum precata veniam detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam subleuandae familiae, velut a volente sumens vel dono vel mutuo? Ad haec

zult.

Og.

Mijn reismakker Gratianus werd er niet heel vriendelijk om aangezien en aangesproken. Na een kort gebed vroeg hij den kerkedienaar die er bij zat: "Och, eerwaarde vader, is 't waar wat ik hoor, dat de Heilige Thomas bij zijn leven zoo hoogst weldadig was jegens de armen?" "Ja zeker is dat waar," antwoordde de man en hij begon veel van die weldaden te vertellen jegens de menschen die 't niet ruim hadden. Toen zei Gratianus: "Ik denk niet dat die gezindheid bij hem veranderd is, of 't moest zijn, nog meer ten goede." De kerkedienaar stemde dat gaarne toe. Mijn vriend zei daarop: "Wanneer dan de heilige man zoo vrijgevig was tegenover behoeftigen toen hij nog arm was en zelf ondersteuning in geld noodig had voor de nooddrift van zijn lichaam, denkt ge dan niet dat het zijn goedkeuring zeker zou wegdragen, wanneer, nu hij zoo rijk is en niets meer noodig heeft, een arm vrouwtje met een troep hongerige kinderen thuis, of meisjes die uit armoede gevaar loopen haar kuischheid te verliezen, of een man die ziek neerligt van alle hulp verstoken; wanneer, zeg ik, zoo iemand, na den Heilige om vergiffenis gevraagd te hebben, van dien grooten rijkdom een enkel stukje wegnam om haar gezin te helpen en dit beschouwde als iets wat ze van iemand kreeg, die 't haar ten geschenke of te leen aanbood?" Toen de bewaker

quum nihil responderet assessor capitis aurei,
Gratianus, ut est vehemens: Ego, inquit, plane
confido sanctissimum virum etiam gavisurum, quod
mortuus quoque suis opibus sublevaret inopiam
pauperum. Ibi mystagogus corrugare frontem,
porrigere labra, Gorgoneis oculis nos obtueri; nec
dubito quin sputo conviciisque nos eiecturus fuerit e
templo, nisi cognovisset nos ab archiepiscopo
commendatos. Equidem utcunque placavi blandis
verbis iram hominis negans Gratianum quicquam
horum ex animo loqui, sed suo more ludere, simulque
drachmas aliquot deposui.

Me.

Ego sane tuam pietatem vehementer approbo. Verum
mihi nonnunquam serio venit in mentem, quo colore
possint excusari a crimine, qui tantum opum
insumunt templis extruendis, ornandis, locupletandis,
ut nullus omnino sit modus. Fateor in sacris vestibus,
in vasis templi deberi cultui solemni suam

van 't gouden hoofd daar niets op antwoordde, zei Gratianus, die een
beetje heftig en driftig is uitgevallen: "Ik ben er in mijn ziel van
overtuigd dat de Heilige man zich zelfs zou verheugen dat hij ook na
zijn dood nog de bezwaren der armen kon verlichten." Toen fronste de
bewaker 't voorhoofd, stak zijn lippen minachtend vooruit en keek ons
met flikkerende en boosaardige oogen aan. Ik twijfel er geen oogenblik
aan of hij zou ons in 't gezicht hebben gespogen en onder een vloed van
scheldwoorden uit de kerk gejaagd hebben, als hij niet geweten had dat
we een aanbeveling van den aartsbisschop hadden. Ik trachtte zoo goed
ik kon met vriendelijke woorden den toorn van den man tot bedaren te
brengen. Ik zei dat mijn vriend Gratianus het niet zoo meende, maar dat
hij zoo'n beetje gekscherenderwijze gesproken had, zooals hij dat wel
meer deed. Tegelijk legde ik een paar schellingen neer, als een pleister
op de wonde.

Me.

Ik kan geen woorden genoeg vinden om je godsvrucht te prijzen. Maar
als ik er zoo nu en dan eens ernstig over nadenk, dan vraag ik mij wel
eens af, hoe de menschen 't met hun geweten kunnen overeenbrengen,
wanneer ze zooveel schatten zoekbrengen met 't bouwen van kerken,
met 't bovenmatig versieren en verrijken er van. Ik wil graag toegeven
dat de kerk in haar plechtgewaden en haar vaatwerk bij den heiligen

dignitatem, volo et structuram habere maiestatem suam. Sed quorsum attinent tot baptisteria, tot candelabra, tot statuæ aureæ, quorsum organorum quæ vocant immensi sumptus? nec unicis interim contenti sumus; quorsum ille musicus hinnitus magno censu conducendus, quum interim fratres et sorores nostræ vivaque Christi templa situ fameque contabescant?

Og.

In his quidem nemo vir pius ac prudens modum non desiderat. Verum quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate nascitur, favorem promeretur, praesertim quoties in mentem venit diversus morbus istorum qui templa suis opibus spoliant. Ista fere donantur a potentibus ac monarchis, deterius peritura in aeam aut bellum. Et si quid hinc alienes, primum habetur pro sacrilegio, deinde contrahunt manus suas qui dare solent, insuper et invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi custodes sunt quam domini. Denique malim videre templum sacra supellectile luxurians, quam ut sunt quaedam nuda,

dienst een passende waardigheid moet ten toon spreiden. Ook moet het kerkgebouw een passende statigheid bezitten. Maar waarvoor zijn zooveel doopvonten, zooveel luchters, zooveel gouden beelden noodig? Waartoe die buitensporige kosten aan die zoogenaamde orgels? En dan zijn we daarmee nog niet eens tevreden. Waarom al dat muziek-getjingel dat met groote kosten moet betaald worden, terwijl intusschen onze broeders en zusters, die allen de levende kerk van Christus uitmaken, van honger en dorst verkwijnen?

Og.

Ieder vroom en verstandig mensch zal daaraan gaarne paal en perk gesteld zien. Maar omdat dit euvel voortvloeit uit een soort van vroomheid die geen maat kent, zou 't eenige aanmoediging verdienen, vooral wanneer men bedenkt dat er tegenwoordig sommige menschen zijn, die geheel tegenovergesteld van zin, de kerken van al haar schatten willen berooven. Die kostbaarheden worden doorgaans gegeven door machtige heeren en vorsten en dat is toch beter dan dat ze in spel of oorlog worden verkwist. En als men iets daarvan vervreemdt, dan wordt dit in de eerste plaats als heiligschennis beschouwd; verder openen zij die gewoon waren te geven, niet zoo licht meer de milde hand en worden bovendien gelokt om zelf ook te gaan rooven. Ten slotte zie ik liever een kerk die weelderig versierd is met rijke

sordida, stabulis equorum similia quam templis.

Me.

At legimus olim laudatos episcopos, quod vasa sacra
divendiderunt eaque pecunia subvenerunt egenis.

Og.

Laudantur et hodie, sed laudantur tantum; imitari nec
licet nec libet, opinor.

Me.

Rememor tuam narrationem. Nunc exspecto fabulae
catastrophen.

Og.

Accipe: paucis expediam. Inter haec prodiit summus
ille mystagogus.

benoedigdheden voor den heiligen dienst, dan, zooals er sommige zijn,
naakt en slordig, die meer hebben van paardenstallen dan van kerken.

Me.

Ja, maar we hebben toch wel eens gelezen dat oudtijds bisschoppen
hoog geprezen werden, die heilig vaatwerk overal heen verkochten, om
met 't geld daarvoor verkregen de armen tegemoet te komen.

Og.

Men prijst die menschen tegenwoordig nòg. Maar navolgen: dat mag
men niet en mij dunkt, dat wil men ook niet.

Me.

Maar kom aan: ik houd u maar op in uw verhaal. Ik zie verlangend uit
naar 't slotbedrijf van uw avontuur.

Og.

Luister maar: ik zal 't in enkele woorden afmaken. Terwijl onze
woordenwisseling daar plaats greep kwam het hoofd van die
kerkegidsen bij ons.

Me.

Quis nam? Abbas loci?

Og.

Mitram habet, census habet abbaticos, solo nomine caret et prior dicitur ob id, quod archiepiscopus abbatis loco est. Nam antiquitus quisquis erat eius ditionis archiepiscopus, idem erat et monachus.

Me.

Equidem vel camelus appellari sustineam, si census esset abbate dignus.

Og.

Mihi quidem visus est vir pius iuxta et prudens neque Scoticae theologiae rudis. Is nobis aperuit thecam, in qua reliquum sancti viri corpus quiescere dicitur.

Me.

Wie is dat? De abt van het gesticht?

Og.

Hij draagt een mijter en heeft de inkomsten van een abt. Alleen draagt hij niet den naam: hij wordt Prior genoemd, omdat de Aartsbisschop zelf als Abt fungeert. Vroeger was iedere Aartsbisschop van die streek tevens ook monnik.

Me.

Voor mijn part mogen ze mij "kameel" noemen, als ik een inkomen krijg als dat van een abt.

Og.

't Leek mij een vroom en tevens schrander man te zijn en vrij goed op de hoogte van de theologie van Scotus.¹⁰ Hij maakte voor ons een doos open waarin men zegt dat de rest van 't gebeente van den Heiligen Thomas wordt bewaard.

¹⁰ Duns Scotus, één der invloedrijkste scholastici uit de 14e eeuw, die de Onbevleete Ontvangenis van Maria in tweehonderd bewijzen tegenover Thomas van Aquino verdedigde, waardoor hij veel bijdroeg dat dit een leerstuk der R.C. kerk werd. Zijn spitsvondige dialectiek bezorgde hem dan naam van Doctor Subtilis.

Me.

Vidisti ossa?

Og.

Id quidem fas non est, nec liceret nisi admotis scalis.
Sed auream thecam theca contegit lignea. Ea funibus
sublata opes nudat inaestimabiles.

Me.

Quid audio?

Og.

Vilissima pars erat aurum: gemmis raris ac
praegrandibus colucebant, nitebant ac fulgurabant
omnia; quaedam superabant ovi anserini
magnitudinem. Ibi multa cum veneratione
circumstabant aliquot monachi. Sublato tegumento
adoravimus omnes. Prior candida virga demonstrabat
contactu singulas gemmas, addens nomen Gallicum,
pretium et auctorem doni. Nam praecipuas
monarchae dono miserant.

Me.

Kon je 't zien?

Og.

Neen, dat mag niet en 't zou ook alleen maar kunnen met behulp van
ladders. Maar de houten doos bevat weer een gouden kistje en toen dit
met touwen naar boven was getrokken liet hij ons onschatbare dingen
zien.

Me.

Wat zeg-je?

Og.

't Minste van alles was nog maar 't goud. Alles flonkerde van zeldzame
en bijzonder groote steenen; alles schitterde en glinsterde. Sommige
steenen waren grooter dan ganzeneieren. In diepen eerbied stonden
daar eenige monniken omheen; toen het deksel er afgenomen werd
stonden wij allen in biddende houding. Met een witten staf wees de
Prior ons de edelgesteenten elk afzonderlijk aan, terwijl hij er den naam
in 't Fransch bijvoegde en tevens hoeveel de steen waard was en wie
hem geschonken had. Want de voornaamste steenen waren door vorsten
ten geschenke gegeven.

Me.

Oportuit illium esse praeditum insigni memoria.

Og.

Recte coniectas, quanquam iuvat et exercitatio, frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticum. Illic domicilium habet Virgo mater, sed subobscurum, semel atque iterum ferreis cancellis circumsepta.

Me.

Quid metuit?

Og.

Nihil, opinor, nisi fures. Nec enim unquam vidi quicquam divitiis onustus.

Me.

Caecas mihi divitias narras.

Og.

Admotis lucernis vidimus plusquam regale

Me.

Die Prior moet wel goed van memorie wezen.

Og.

Dat moet hij. Maar, oefening doet er ook veel toe! Hij heeft dat zoo vaak bij de hand gehad. Van hier brengt hij ons weer in een ander gewelf. Daar heeft de Heilige Moeder Gods haar verblijf. Maar 't is er een beetje donker en ze is door een paar traliehekken afgesloten.

Me.

Waarvoor is ze bang?

Og.

Ik denk alleen maar voor dieven. Nooit zag ik ergens meer rijkdom opeengestapeld.

Me.

Wat je me daar vertelt is met recht een blinde rijkdom.

Og.

Er werden lantaarns bijgehouden en toen zagen we een meer dan

spectaculum.

Me.

Vincit opibus Parathalassiam?

Og.

Specie longe superat, abstrusa novit ipsa. Haec non ostenditur, nisi magnatibus aut praecipuis amicis. Postremo reducimur in sacrarium. Illic detractum est scrinium nigro contectum corio. Depositum est in mensam. Apertum est. Mox omnes flexis genibus adorarunt.

Me.

Quid inerat?

Og.

Fragmenta quaedam linteorum, lacera, pleraque mucchi vestigium servantia. His, ut aiebant, vir pius extergebat sudorem a facie sive collo, pituitam e naribus, aut si quid esset similium sordium, quibus non vacant humana corpuscula. Ibi meus Gratianus

koninklijk schouwspel.

Me.

Is de Heilige Maagd hier dan nòg rijker dan Die aan de zee?

Og.

Voor zoo ver het uiterlijk aangaat overtreft deze de andere verre: 't verborgene kent Zij zelf 't best. Dit wordt alleen maar aan groote heeren getoond en aan bevoorrechte vrienden. Eindelijk komen we weer in de sacristij terug. Daar ontdoen ze een kistje, met zwart leer bedekt van 't omhulsel en zetten 't op tafel neer. 't Gaat open en we buigen ons neer op onze knieën.

Me.

Wat was er in?

Og.

Gescheurde linnen lappen, waarvan de meesten nog sporen van snot en slijm droegen. Met die doeken wischte zich, naar men zeide, de vrome man 't zweet van zijn gezicht en zijn hals; daarin snoot hij zijn neus of dergelijke vuiligheden meer, waarvan 't menschelijk lichaam niet vrij is. Mijn goede vriend Gratianus oogstte daar ook al weer niet den

russum non optimam iniit gratiam. Huic et Anglo et noto nec mediocris auctoritatis viro prior benignus unum e linteolis obtulit dono, credens sese munus longe gratissimum offerre. Sed Gratianus heic parum gratus non sine fastidii significatione digitis contrectavit unum et contemptim reposuit, porrectis labiis velut poppysmum imitans. Nam hic illi mos erat, si quid offenderet, quod tamen contemnendum esse iudicaret. Meum animum semel et pudor et timor discruciabant. Prior tamen, ut est homo non stupidus, dissimulabat hoc factum nosque post oblatum vini poculum humaniter dimisit. Quum rediremus Londinum...

Me.

Quid oportuit, quum iam non procul abesses a littore tuo?

Og.

Sic est. Sed ego littus illud perquam lubens fugi, magis infame fraudibus ac rapinis, quam ullae sunt Maleae naufragiis. Dicam quod proxima vidi

allerbesten dank in. Hem bood de Prior, als Engelschman, als bekende en als man van veel invloed, welwillend een der doeken ten geschenke aan, denkend dat hij hem een hoogst welkom cadeau aanbood. Maar Gratianus toonde zich hiervoor alles behalve dankbaar, vatte den doek met zijn vingers aan met een tamelijk minachtend gebaar, en legde hem weinig eerbiedig weer neer, terwijl hij de lippen vooruit stak als wilde hij gaan fluiten. Dat was zoo zijn gewoonte, als hem iets overkwam, waarover hij zijn minachting meende te moeten uiten. Ik schaamde mij dood en hield mijn hart vast hoe dit zou aflopen. De Prior deed alsof hij niets merkte van 't geen gebeurd was, nam beleefd afscheid en liet ons vertrekken, na ons eerst een glas wijn te hebben geschonken. Toen we naar Londen terugkeerden....

Me.

Waar toe was dat noodig, daar je nu niet ver van je vaderlandsche kust af waart?

Og.

't Is zoo. Maar ik wilde liefst die slecht ter naam en faam bekend staande kust vermijden, slecht befaamd om de rooverijen en knevelarijen, erger dan die bij kaap Malea in de Oudheid tegenover

traiectione. Complures e littore Caletensi scalmo
devehebamur ad navem maiorem. In his erat Gallus
quidam iuvenis, pauper ac pannosus. Ab hoc exigunt
dimidium drachmae. Tantum enim extorquent e
singulis ob brevissimam vectationem. Ille excusabat
paupertatem, isti per iocum explorant scilicet, ac
detractis calceis, inter suppactas soleas reperiunt
decem aut duodecim drachmas, eas eripiunt palam
ridentes et conviciis ludentes in sceleratum Gallum.

Me.

Quid iuvenis?

Og.

Quid aliud? Flebat.

Me.

Num ex auctoritate faciebant ista?

schipbreukelingen werden gepleegd. Ik zal je eens vertellen wat ik bij
mijn laatsten overtocht van Frankrijk naar Engeland heb gezien. We
voeren, verscheidene reizigers in getal, van de kust bij Calais in een
sloep naar ons schip, dat op de ree lag. Onder de medereizigers bevond
zich ook een jong Franschman, arm en berooid in zijn plunje. Ze
vroegen hem een halven frank veergeld. Zóóveel zetten ze iemand af
voor dat kleine eindje overvaren. Hij verontschuldigde zich dat hij arm
was. Als in scherts gingen ze hem onderzoeken en toen ze zelfs tot zijn
schoenen toe hadden uitgetrokken, vonden ze tusschen een paar
dubbele zolen tien of twaalf franken. Die ontnamen ze hem zonder
complimenten, lachend, terwijl ze hem nog met schimpwoorden een
schavuit van een Franschman noemden.

Me.

En hoe hield zich de jonge man?

Og.

Hoe zou hij zich houden? De tranen stonden hem in de oogen.

Me.

Maar hadden zij het recht om zoo te handelen?

Og.

Prorsus eadem qua furantur sarcinas hospitem, qua tollunt crumenas, si quando datur opportunitas.

Me.

Mirum est istos tantum audere facinus, tot testibus consciis.

Og.

Sic assueverunt, ut recte fieri putent. Spectabant e maiore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negociatores, qui frustra obmurmurabant. Illi velut in re faceta gloriabantur deprehensum sceleratum Gallum.

Me.

Ego istos maritimos fures ludens ac iocans subigerem in crucem.

Og.

Atqui talibus scattet utrunque littus. Hic mihi coniecta, quid domini faciant, ausint quum talia fures.

Og.

't Zelfde recht waarmee die bandieten de bagage van reizigers rooven, waarmee ze aan dezen de beurs afnemen als zij hun kans schoon zien.

Me.

't Is toch verwonderlijk dat zij zulk een boevenstreek durven uitrichten in tegenwoordigheid van zooveel getuigen.

Og.

Ze zijn er zóó aan gewend dat ze werkelijk meenen dat 't hun recht is. Een aantal passagiers uit 't groote schip zag 't aan, in onze sloep bevonden zich eenige Engelsche kooplieden die vruchteloos tegenpruttelden. Alsof 't een grapje gold beroemden de schurken er zich op, dien schavuit van een Franschman zoo lekker gesnapt te hebben.

Me.

Ik zou zulke zeeschuimers wel eens voor de grap aan de galg willen zien bungelen.

Og.

En toch krioelt 't aan de kusten aan weerskanten van dat volk. Ga nu maar eens na of de versregel van Vergilius hier niet van toepassing

Proinde posthac quaslibet ambages malim quam illud
compendium. Ad haec, quemadmodum ad inferos
facilis descensus, sed reditus difficillimus, ita per hoc
litus ingressus non admodum facilis, exitus
difficillimus est. Haerebant Londini nautae aliquot
Antverpienses, cum illis decreveram me mari
committere.

Me.

Habet ea regio nautas adeo sanctos?

moet wezen: "Wat moeten wel de groote heeren kunnen doen, wanneer
de gemeene dieven zoo iets durven wagen!"¹¹ Zoo komt 't dan ook dat
ik later liever den grootsten omweg maak, dan ooit dien korteren weg
weer te nemen. Daarbij komt nog dat, evenals de gang náár de
onderwereld door denzelfde dichter Vergilius heel gemakkelijk werd
genoemd, de terugkeer evenwel zeer moeilijk¹², zoo ook langs deze
kust de toegang heel licht, het weggaan daarentegen heel bezwaarlijk
is. Te Londen vertoefden juist eenige Antwerpsche kooplieden: ik
besloot mij met hen aan de zee toe te vertrouwen.

Me.

Heeft dan die streek zulke heilige varenslieden?

¹¹ Verg. *Ecloga* III 16. Quid domini faciant, ausint quum talia fures?

[Toevoeging, RP] 'What can owners do, when thieves are so daring?' Virgil, *Eclogues, Georgics, Aeneid I - VI*. Translated by H.R. Fairclough. Revised by G.P. Gooch. (Cambridge MA en Londen 2006) 39. Voor publiek beschikbare Loeb-edities, zie [Loebolus](#).

Voor een opvoering van *Ecloga* I, zie [Scorpio Martianus](#) (Luke Ranieri).

¹² Verg. *Aeneis* VI. 126.

*Facilis descensus Averno
Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est.*

[Toevoeging, RP] Regel 127, na 'Averno', ontbreekt: *noctes atque dies patet atri ianua Ditis*. Vertaling r. 126 - 129: '(...) easy is the descent to Avernus: night and day the door of gloomy Dis stands open; but to recall one's steps and pass out the upper air, this is the task, this the toil!'

Virgil, *Eclogues, Georgics, Aeneid I - VI*, 541.

Og.

Ut simia semper est simia, fateor, ita nauta semper est nauta; verum si ad hos conferas, qui rapto vivere didicerunt, angeli sunt.

Me.

Meminero, si quando me quoque libido ceperit eam insulam invisendi. Sed in viam redi, unde te deduxi.

Og.

Ergo Londinum petentibus haud procul a relicta Cantuaria occurrit via vehementer cava simul et angusta, praeterea declivis, sic utrinque abrupto aggere, ut non possis effugere; nec vitari potest, quin hac facias iter. Ad eius viae laevum latus est mendicabulum aliquot seniculorum. Ab iis procurrit aliquis, simul atque sentiunt advenientem equitem,

Og.

Nu, ik moet bekennen: evenals een aap altijd een aap blijft, zoo blijft een schipper altijd een schipper.¹³ Maar wanneer je ze gaat vergelijken met dat andere geboefte, dat geleerd heeft van roof te leven, dan zijn het engelen.

Me.

Nu, ik zal er aan denken wanneer ik soms eens lust mocht krijgen dat eiland te gaan bezoeken. Maar keer weer terug op den weg waarvan ik je heb afgebracht.

Og.

Toen wij nu naar Londen terugkeerden kwamen wij niet ver van 't door ons verlaten Canterbury in een weg die hol en tevens eng was. Bovendien liep de weg sterk af en aan weerskanten was de wal zóó steil dat men er niet uit kon. Een anderen weg nemen, kan men niet. Links van den weg stond een bedelhuisje waarin zich eenige arme oude sukkels ophielden. Een van dezen gaat naar buiten, zoodra ze merken dat er een ruiter aankomt: hij besprenkelt hem met wijwater en toont

¹³ Toespeling op het Grieksche spreekwoord: een aap blijft een aap, ook al draagt hij gouden sandalen. Vergelijk Vader Cats:

*Al draagt de aap een gouden ring
Hij is en blijft een morsig ding.*

conspersgit aqua sacra; mox offert calcei summam partem, obvinctam aereo circulo, in quo vitrum est gemmae specie. Exosculati dant nummulum.

Me.

In eiusmodi via malim mendicabulum seniculorum, quam gregem valentium latronum.

Og.

Gratianus equitabat mihi sinister, propior mendicabulo; conspersus est aqua, tulit utcunque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat quid sibi vellet. Ait calceum esse sancti Thomae. Incandvit homo et ad me versus: Quid, inquit, sibi volunt hae pecudes, ut osculemur calceos omnium bonorum virorum? Quin eadem opera porrigunt osculandum sputum aliaque corporis excrementa? Miserebat me seniculi datoque nummulo consolatus sum tristem.

Me.

Mea sententia non omnino praeter caussam incanduit

dan 't bovenstuk van een schoen waarom een metalen band zit. Hierop zit een stuk glas dat een edelsteen moet voorstellen. Dat kust men en de bedelaar krijgt een geldstuk.

Me.

In zoo'n hollen weg zou ik liever een oude bedelaarskolonie zien, dan een troep flinke struikroovers.

Og.

Gratianus reed te paard naast mij links, 't dichtst bij den bedelaar. Hij wordt besprenkeld, hetgeen hij zoo goed en zoo kwaad als 't ging verdroeg. Toen hem nu de schoen voorgehouden werd, vroeg hij wat dat moest beteekenen. De bedelaar zei dat 't de schoen was van den Heiligen Thomas. Gratianus werd wit van boosheid en terwijl hij zich tot mij wendde zei hij: "Wat verbeeldt zich dat vee wel, dat we de oude schoenen van alle goede menschen zullen kussen? Waarom houden ze ons niet wat speeksel of eenig ander uitwerpsel van een heilig lichaam voor?" Ik had medelijden met den ouden stakkerd en ik troostte hem met een footje.

Me.

Ik moet zeggen dat ik de boosheid van Gratianus wel eenigszins kan

Gratianus. Si calcei soleaeque servarentur ut argumentum frugalis vitae, non improbarem; ceterum impudens est soleas, calceos et subligaria osculanda obtrudere.

Og.

Praestant ista non fieri, ne quid dissimulem. Verum ex his rebus, quae subito corrigi non possunt, soleo, si quid inest boni, decerpere. Delectabat interim animum meum illa contemplatio: virum bonum esse similem ovi, malum noxiae bestiae. Vipera, postea quam perit, mordere quidem non potest, odore tamen sanieque inficit. Ovis quum vivit, lacte nutrit, lana vestit, foetura ditat; mortua porrigit utile corium totaque esculenta est. Itidem viri feroces et huic mundo dediti, dum vivunt, omnibus incommodi sunt, mortui strepitu nolarum, ambitiosa sepultura molesti sunt vivis, nonnunquam et successorum inaugurationibus, hoc est, novis exactionibus. Probi vero nulla non ex parte magnam omnibus de se

begrijpen. Als schoenen en sandalen bewaard werden als een aandenken aan de vroegere levenswijze, dan zou ik daar niets tegen hebben. Maar onbeschaamd lijkt 't mij den menschen sandalen en schoenen en ondergoed onder den neus te duwen, om dat alles te laten kussen. Als iemand dat uit eigen beweging, uit een soort van vroomheids-aandrift wil doen, nu, laat hij het doen.

Og.

'k Wil niet ontkennen dat 't beter was het niet te doen: maar aan al wat zich niet zoo onmiddellijk laat veranderen pleeg ik de goede zijde op te merken, als die er ten minste is. Zoo maakte ik nu bij mij zelven de opmerking, dat een goed mensch veel heeft van een schaap, een slecht mensch van een schadelijk dier. Als een adder bijv. dood is, kan hij wel niet meer bijten, maar hij kan door den stank en den zwadder den omtrek nog wel verpesten. Zoolang een schaap leeft, geeft het ons voedsel door zijn melk, kleeding door zijn wol en verrijkt het ons met de lammetjes. Na zijn dood geeft 't ons het zoo nuttige leer en dient het ons tot spijs. Zoo zijn ook hartstochtelijke menschen, die de slaven zijn van hun lusten, bij hun leven allen tot last. Na hun dood hinderen zij de levenden door het kloggelui en door al de drukte die bij hun begrafenis wordt gemaakt, dikwijls ook door de zoogenaamde inwijdingskosten, n.l. door de uitgaven voor hunne opvolgers. Goede menschen

praebent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis
esset, exemplo, doctrina, monitis ad pietatem
invitabat, consolabatur destitutos, sublevabat egenos.
Ac mortui pene maior utilitas. Extruxit hoc
locupletissimum templum, sacerdotum ordini per
universam Angliam plurimum auctoritatis conciliavit.
Hoc denique calcei fragmentum alit egenorum
conventiculum.

Me.

Est quidem ista pia contemplatio. Sed demiror te,
quum isto sis animo, nunquam invisisse antrum
sancti Patricii, de quo prodigiosa quaedam vulgo
iactant nec mihi satis verisimilia.

Og.

Imo nulla heic tam prodigiosa potest esse narratio,
quin res ipsa superet.

verschaffen in elk opzicht groot nut. Bijvoorbeeld nu deze Heilige
Thomas: hij spoorde door voorbeeld, geleerdheid, vermaningen, allen
tot vroomheid aan; hij troostte de verlatenen, hielp de behoeftigen en
— na zijn dood doet hij haast nog méér nut. Hij heeft gemaakt dat deze
rijke kerk gesticht is, hij heeft in geheel Engeland aan 't priesterschap
een groot aanzien gegeven. Dat stukje oude schoen geeft onderhoud
aan een geheele bedelaarskolonie.

Me.

Ja, dat is nu wel een heel vrome beschouwing van de zaak, maar ik
verwonder er mij over dat jij, als je er zóó over denkt, nooit de spelonk
van den Heiligen Patrick¹⁴ hebt bezocht, waarover men algemeen
verbazingwekkende mirakels vertelt. Mij komen ze, onder ons gezegd,
niet erg waarschijnlijk voor.

Og.

Waarschijnlijk? Er kan niets zoo wonderbaarlijk verteld worden of 't
geen men werkelijk ziet, overtreft 't nog.

¹⁴ Patricius, St. Patrick, wordt de Iersche Apostel genoemd omdat hij, in 433 door Paus Celestinus naar Ierland gezonden, daar vele bekeerlingen maakte.

Me.

Ergo illuc quoque penetrasti?

Og.

Enavigavi paludem vere Stygiam, descendi in fauces
Averni, vidi quicquid apud inferos geritur.

Me.

Bearis me, si non gravaberis referre.

Og.

Sit hoc colloquii nostri prooemium satis, ut arbitror,
prolixum. Eo domum, ut iubeam adornari coenam;
nam adhuc impransus sum.

Me.

Cur impransus? num religionis gratia?

Og.

Minime, sed invidiae causa.

Me.

Ben je dan ook al tot die spelonk doorgedrongen?

Og.

Ik heb den echten stroom van den Styx bevaren; ik ben in den muil van
den Avernus afgedaald. Ik heb gezien hoe 't in de onderwereld toegaat.

Me.

Je zult me een groot plezier doen als je daarvan 't verhaal niet voor je
houdt.

Og.

Mij dunkt, de inleiding van ons gesprek is al lang genoeg. Ik ga naar
huis om te zeggen dat ze mijn avondeten moeten klaarmaken: want ik
heb van middag nog niet gegeten.

Me.

Niet gegeten? Waarom niet? Uit godsdienstige bezwaren?

Og.

Volstrekt niet. Ik deed het uit haat en nijd.

Me.

Num invides ventri tuo?

Og.

Imo rapacibus cauponibus, qui quum nolint quod aequum est apponere, tamen non verentur ab hospitibus quod iniquum est exigere. Eos sic ulcisci soleo. Si spes datur coenae lautioris vel apud notum vel apud pandocheum paullo minus sordidum, in prandio laborat mihi stomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, sub coenam incipit dolere stomachus.

Me.

Non pudet videri parcum ac sordidum?

Og.

Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, male collocant sumptum. Ego meum pudorem aliis usibus servare didici.

Me.

Ben je dan afgunstig op je eigen maag?

Og.

Neen, maar wèl op die inhalige herbergiers, die, niettegenstaande ze hun gasten geen fatsoenlijk maal willen voorzetten, er toch geen bezwaar in zien een onbillijke rekening in te dienen. Ik sar hen op die manier. Als ik kans heb op een lekker avondbroodje bij een goeden vriend of bij een herbergier die wat minder karig is, dan heb ik maagpijn net tegen etenstijd. Brengt 't geluk me 's middags echter ergens een lekker maal, dan krijg ik die maagpijn tegen 't avondeten.

Me.

Maar ben je dan niet bang dat ze je aanzien voor gierig en schriel?

Og.

Menedemus, hoor eens. Die zich over zoo iets schamen, zetten hun kapitaal van schaamte op lagen interest uit. Ik voor mij heb mijn schaamte wel voor wat beters leeren bewaren.

Me.

Iam sitio reliquum fabulae; quare me in coena exspecta convivam, ibi narrabis commodius.

Og.

Equidem habeo gratiam, quod ultro temet offers convivam, quum multi vehementer rogati pernegent; sed haec tibi conduplicabitur gratia, si hodie domi coenes. Nam mihi tempus hoc sumetur salutandae familiae. Sed habeo consilium utrique nostrum commodius. Cras mihi uxori meae domi tuae adornato prandium. Tum vel usque ad coenam proferentur fabulae, donec te fatearis iam esse saturum. Et si voles, ne in coena quidem te destituemus. Quid scabis caput? Tu para, nos bona fide veniemus.

Me.

Malim inemptas fabulas. Verum age, prandiolum dabitur, sed insipidum, nisi tu bonis fabulis condias.

Me.

Nu ik brand van verlangen naar de rest van je bevindingen. Daarom inviteer ik mij zelf bij u aan tafel als gast. Daar kun je 't mij dan op je gemak vertellen.

Og.

Ik vind 't heel aardig dat je je zelve als gast aanbiedt, omdat er velen zijn die blijven bedanken, ook al worden ze nog zoo dringend uitgenoodigd. Maar je zult me nog driemaal meer plezier doen, wanneer je thuis wildet blijven soupeeren. Ik wil dezen avond in den huiselijken kring doorbrengen. Maar ik heb een plannetje dat voor ons beiden geschikter is. Laat morgen voor mij en mijn vrouw bij jou thuis een lekker maaltje klaarmaken. Dan kunnen wij tot 't avondeten toe blijven doorpraten, tot je zelf zegt dat je er genoeg van hebt en als je wilt dan zullen we ook nog bij je blijven soupeeren. Waarom krab je je hoofd? Maak jij 't maar klaar: wij beloven plechtig op tijd te komen.

Me.

Ik zou liever hooren vertellen zonder dat 't mij wat kostte. Maar komaan! Een dinertje zal worden gegeven, doch 't zal vervelend en laf zijn als gij 't niet met goede vertellingen weet te kruiden.

Og.

Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas?

Me.

Fortasse titillabit, ubi tu peroraveris, nunc ut affectus sum, sat habeo stationes obire Romanas.

Og.

Romanas, qui Romam nunquam videris?

Me.

Dicam. Sic domi obambulo, ingredior conclave curoque ut salva sit filiarum pudicitia. Rursus hinc in officinam, contemplor quid agant famuli famulaeque. Inde in culinam, circumspectans, si quid opus sit admonitu; hinc alio atque alio, observans quid agant liberi, quid uxor, sollicitus ut omnia sint in officio. Hae mihi sunt stationes Romanae.

Og.

Maar zeg eens. Jeukt 't je niet en tintel je niet van lust om ook zulke pelgrimstochten te gaan doen?

Me.

Misschien krijg ik die tinteling als je uitverteld hebt. Zooals ik nu gestemd ben, heb ik genoeg aan mijn Roomsche Staties.

Og.

Hoe, Roomsche? En ge zijt nooit te Rome geweest.

Me.

Ik zal je zeggen wat ik bedoel. Die toeren met pleisterplaatsen maak ik thuis. Eerst ga ik de huiskamer binnen en zorg ik dat mijn dochters geen kwaad kunnen aan haar kuisheid en ordelijk van gedrag zijn. Dan ga ik naar de werkplaats; ik ga na, wat de dienstboden, meiden zoowel als knechts, verrichten. Daarna ga ik naar de keuken, rondziende of er ook iets te ordonneeren valt. Verder trek ik dan hierheen, dan daarheen, terwijl ik naga hoe mijn kinderen 't maken en mijn vrouw, om te zorgen dat alles op zijn plicht past. Dat zijn mijn Roomsche Staties of bedevaarten naar Rome.

Og.

At ista pro te curaret divus Iacobus.

Me.

Ut ipse curem ista, praecipunt sacrae literae; ut divis
committam, nusquam legi praeceptum.

Og.

Ja, maar daar zou in uw plaats Sint Jacob wel voor zorgen.

Me.

De Heilige Schrift schrijft mij voor dat zelf te doen. Dat ik 't aan de
Heiligen mag overlaten heb ik nog nergens gelezen.